

Легендарні рухівці

Анатолій КОВАЛЬЧУК

РУХ зародився за умов, коли комуністична влада вже похитнулася і тріщала по швах, але, підперта “керівною роллю” і могутнім репресивним апаратом (міліція, КГБ з його численною агентурою, прокуратура, суди, тюрми й концтабори), ще трималася. Культурно-духовна сфера суспільства перебувала під тотальним, хоч і послабленим ідеологічним контролем і пресингом комуністів.

Могутній дух патріотизму все більше оволодавав українцями.

Почали створюватися напівлегальні, невідконтрольні компартії громадські об'єднання з метою досягнення спільних, переважно гуманітарних цілей, загострення уваги суспільства на багатьох нерозв'язаних проблемах — правозахисних, екологічних, культурно-духовних, історичної пам'яті, мовної. Одним із перших восени 1987 р. у Києві був створений Український культурологічний клуб (УКК). Українська гельсінська група, розгромлена владою наприкінці 1970-х, відновила свою діяльність і в липні 1988 р. трансформувалася в Українську гельсінську спілку. Декларація принципів УГС нагадувала програму партії, опозиційної до чинної влади. При київському Будинку вчених почав діяти українознавчий клуб “Спадщина”. По всій Україні створювали численні екологічні об'єднання, найвідомішим з яких стала асоціація “Зелений світ”. У лютому 1989 р. були створені товариства української мови ім. Т. Шевченка і “Меморіал” ім. В. Стуса. Але лідери громадських об'єднань усвідомлювали потребу створити єдину масову всеукраїнську організацію, яка б стала вагомим чин-

На цих світлинах ви бачите учасників Установчого зїзду НРУ в конференц-залі Політехнічного інституту в Києві 8—9 вересня. Вихід на політичну авансцену восени 1989 року масового патріотичного формування став історичною подією не тільки всеукраїнського, а й європейського масштабу.

ником суспільно-політичних процесів в Україні. У прибалтійських республіках такі організації вже діяли.

23 листопада 1988 р. разом з членами клубу “Спадщина” я побував у Будинку письменників на зібранні, на якому було сформовано ініціативну групу зі створення масової всеукраїнської організації. Пам'ятаю дискусію щодо її назви. Дехто пропонував, за прикладом прибалтів, назвати її Народним фронтом. Врешті всі присутні згодилися з доцільністю назви Народний рух України за перебудову.

16 лютого 1989 р. газета “Літературна Україна”, орган Спілки письменників України, надрукувала проекти Програми і Статуту новоствореної громадсько-політичної організації. Слова “за перебудову” в її назві були тільки політичним камуфляжем, щоб зайвий раз не дратувати бундючних “компартійних індиків”. Публікація цих документів викликала великий суспільний резонанс. У містах і селах України за участю людей з активною громадською позицією почали створювати групи прихильників РУХу.

Створений 8—10 вересня 1989 року Народний Рух за перебудову став першою масовою всеукраїнською організацією, яка об'єднала найактивніших, найпатріотичніших, найморальніших представників нашого народу на засадах економічного, соціального й духовного відродження Батьківщини. Нашою найголовнішою метою було проголошення

національної державності. РУХ пробуджував патріотичний дух мільйонів українців, вселяв віру в можливість спільними зусиллями мирно досягти споконвічної мети нашого народу — створення Вільної, Соборної, демократичної, могутньої, самої України.

На виборах, що відбулися в березні 1990 року, багато представників РУХу стали народними депутатами рад усіх рівнів. У Верховній Раді України депутати-демократи створили Народну Раду, опозиційну до комуністичної депутатської більшості.

Завдяки десяткам тисяч рішуче налаштованих на перемогу людей, мобілізованих Рухом, що зібралися 24 серпня 1991 р. біля ВР найвищий представницький і єдиний законодавчий орган України конституційною більшістю голосів ухвалив Акт проголошення незалежності України. Згодом рухівські активісти взяли активну участь у масованій тримісячній агітаційній кампанії задля отримання максимально високого позитивного результату Всеукраїнського референдуму, що відбувся 1 грудня 1991 р. Після оголошення тріумфальних результатів референдуму вже ніхто у світі не мав підстав сумніватися у правомірності відновлення на віки-вічні Самостійної Соборної Української держави.

У цьому — найголовніша історична роль Народного руху України. Його заслуга у здобутті незалежності Батьківщини безсумнівна і безперечна.

МИСЛИТИ В МЕЖАХ РЕАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

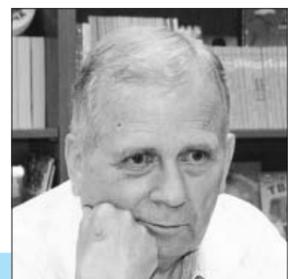
2

СЬОГОДЕННЯ В ЧИТАЦЬКИХ ЛИСТАХ

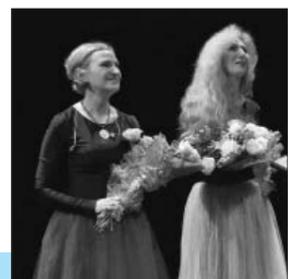
4-5

ПОЕТИЧНИЙ АВТОГРАФ

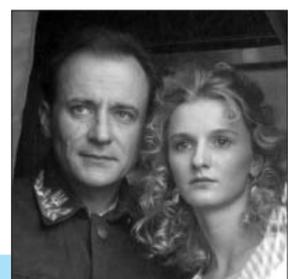
8-9

НАШІ В ЩЕЦИНІ

12

ЦЕЙ ФІЛЬМ — ПРО ПЕТЛЮРУ

14

«3 радіоперехватів ми знали, що нам протистоять російські арміїці...»

— Я — кадровий військовий, віддав армії 20 років життя, — розповідає Віталій Анатолійович. — Знявши 2004 року погони, розпочав підприємницьку діяльність і на життя не ремствував.

— Як сприйняли появу в Криму, а згодом і на Донбасі так званих зелених чоловічків? Здогадувалися, чим усе це закінчиться?

— Те, що Крим у нас відберуть, а частину Донеччини й Луганщини окупують російські війська, навіть за часів Януковича важко було передбачити. Принаймні пересічній людині, яка не цікавиться політикою. Коли у Криму почали захоплювати частини Збройних сил, інших військових формувань, зрозумів: за спинами Аксєнова та інших наближених до нього покійників стоять росіяни. Точніше, їхні спецслужби, відбувається все це з особистого схвалення господаря Кремля.

За всім цим процесом я, як і більшість українців, спостерігав із телеекрана. А десь на початку травня пішов до свого Вишгородського військкомату, мовляв, я, офіцер запасу, сапер, прослужив у війську 20 років і хочу послужити своїй країні. У відповідь почув, що сапери не потрібні.

Тоді зателефонував на “гарячу лінію” Міноборони, заявивши, що готовий призватися до ЗСУ на будь-яку посаду. На тім кінці дроту пообіцяли посприяти у моєму бажанні воювати. Але, мабуть, не надто повірили в моє щире бажання, бо далі обіцянки справа не пішла: мені ніхто не телефонував 4 місяці. А в цей час на сході гинули наші хлопці, визволяючи міста і села Донбасу!..

Не переповідастиму подробиць, але подолавши чимало бюрократичних перепон, я опинився на Донбасі.

— Слухаю Вас і дивуюсь. Адже тоді, 2014-го, таких добровольців, як Ви, справді було багато. Але, разом із тим, не менше, а то й значно більше було так званих відмовників, які втікали від мобілізації. Звідси й запитання: що могло змусити взятись за зброю успішну людину, якій було що втрачати?..

— Я нікого не засуджую. Але тоді, коли наша держава починала сипатись, як картковий будинок, мене огорнула звичайна людська злість. Чому мою землю топче чужий чобіт? Чому мені вказуватиме якийсь зайда, як жити у власній хаті? З такими міркуваннями я прямував до військкомату..

Я знав, що армія обкрадена, обдірана й голодна. Тому зібрatisя на війну допомогли мені мої друзі. Залишалось тільки повідомити рідних і близьких про своє рішення. Дружина плакала, сподівалась, що передумаю. Та я не звик змінювати своїх рішень. Правда, перед тим, як залишити домівку, викопав на присадибній ділянці картоплю..

Прибувши в частину, дізнався, що мене, підполковника, не можуть призначити на старлейську посаду, мовляв, звання не дозволяє. Та згодом вихід знайшли: я став помічником командира батальйону.

— Вам довелося фактично формувати підрозділ, вирішуючи

Що змушує людину, яка має власний бізнес, усе кинути і піти на війну? Чому одні втікали від мобілізації, а інші самі йшли до військових комісаріатів і просили їх призвати до війська? Чи страшно дивитись у вічі смерті?

Відповіді на ці непрості запитання я шукав під час спілкування з підполковником Віталієм БАРАНОВИМ, який влітку 2014-го, полишивши всі свої справи, придбав військову амуніцію і пішов захищати Україну. Зі своїм підрозділом він побував у найгарячіших точках Донбасу — Пісках, Авдіївці, Водяному, Опитному, Донецькому аеропорту, які стали символами героїзму українських солдатів і їхньої трагедії.

при цьому безліч проблем. Як цей процес відбувався? Болісно? Підлеглі знали, що їх чекає, чи всерйоз не сприймали усього того, що відбувалося навкруги, але їх поки що не зачепило?

— Проблем вистачало. Військові комісаріати мобілізували до війська, м'яко кажучи, не завжди найкращих. Так, були вмотивовані, професійно підготовлені люди, які рвалися у бій, але були й великі шанувальники Бахуса. А спробуй з ними працювати! Але ж де інших візьмеш? Тому, щоб навести бодай якийсь порядок, довелося докласти колосальних зусиль, ухвалювати нестандартні рішення... Я не з тих, хто міг, заради дешевого авторитету, пиячити разом із бійцями чи робити вигляд, що нічого не помічаю. Розумів: у першому ж бою гинуть ці випивохи. І не лише вони одні, а й їхні товариші. До речі, потім так і було..

— На цей гібридний війни Ви провели більше року. Який відрізок часу був найважчим?

— У січні 2015-го командир нашого батальйону майор Олег Кузьмінін потрапив у полон, заблукавши з групою бійців у тумані. Командувати батальйоном довірили мені. Саме тоді бойовики захопили Донецький аеропорт, який наші арміїці захищали понад 240 днів і ночей. Багато вояків загинули під уламками тер-

міналів, підірваних сепарами, чимало опинились у полоні. І, чесно кажучи, деякі бійці, які до цього мужньо воювали, готові були скласти зброю, мовляв, кому все це потрібно?

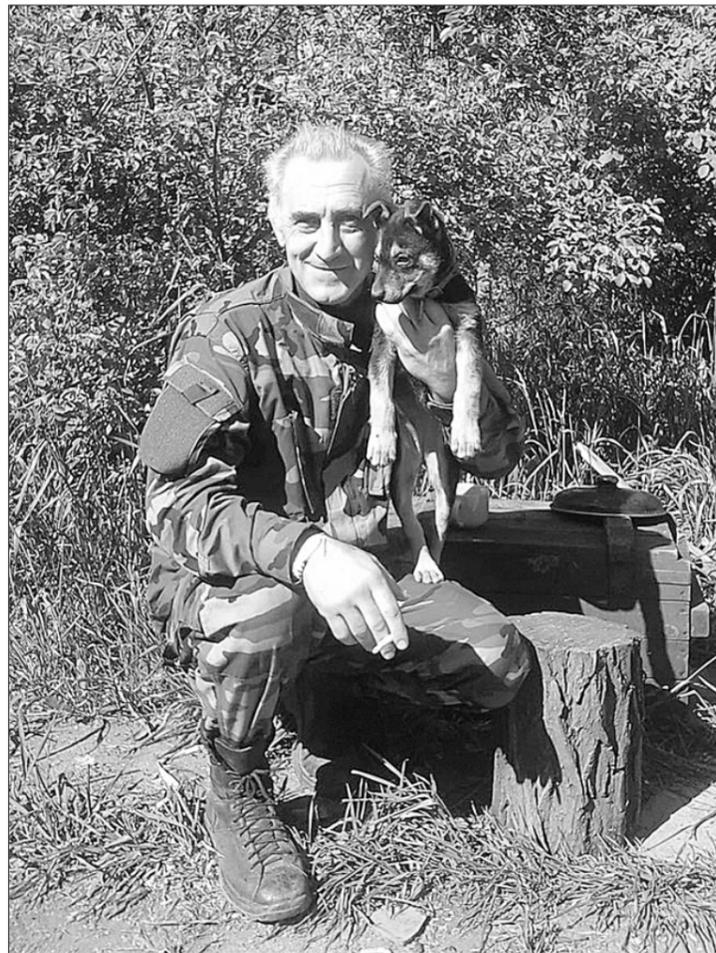
— Як Ви повертали їх до тями? Обіцянками влаштувати гарний відпочинок після перемоги чи залякували судом і прокуратурою?

— Який суд, яка прокуратура, коли не знаєш, чи доживеш до ранку? Намагався переконати, що ми воюємо не за владу, а за власних дітей, дружин і матерів, звичайних українців. Словом, хотів достукатись до їхньої свідомості, їхніх сердець. А ще — особистим прикладом.

— Ви нагороджені двома орденами Богдана Хмельницького...

— Улітку 2015 року я керував операцією з евакуації 3 наших танків і 1 інженерної машини розгородження, які перебували ближче до ворожих позицій, аніж до наших. Спочатку ми хотіли знищити їх, але згодом вирішили, що вони нам ще знадобляться. Всіх подробиць не переповідастиму, але нам це вдалося, хоча бойовики нас шалено обстрілювали. Коли техніка опинилась у розташуванні наших військ, із перехоплених радіопереговорів дізналися, що цей факт дуже розлютив бойовиків.

Ордени отримав за оборону Донецького аеропорту.

В. Баранов у хвилини затишшя. Район АТО

— Які завдання Ви виконували, перебуваючи в районі АТО?

— Після того, як наш батальйон пройшов на Житомирщині бойове злагодження, ми відбули на Донбас. Постійним місцем розташування стало місто Костянтинівка, але насправді особовий склад, а це кілька сотень бійців і командирів, перебували у селищі Водяне, від ДАПу не більше кілометра. Так ось, наші підрозділи шляхом ротації захищали аеропорт, виконували й інші завдання. Наприклад, охороняли та обороняли від можливого проникнення ворожих диверсійно-розвідувальних груп міномет-

ну, артилерійську батарею, інші підрозділи. Артилеристи і мінометники підтримували вогнем наших кіборгів, готові були також накрити вогнем бойовиків у разі їхньої спроби наступу на наші позиції. Були й інші завдання. Сумувати не доводилось..

— Ваша дружина Тетяна — етнічна росіянка, а її родичі й сьогодні мешкають у Росії. Те, що Ви воювали на Донбасі, відстоюючи інтереси “квітської хунти”, якою досі росіяни лякають дітей, не позначилось на ваших родинних стосунках?

— Звісно, що позначилось. Після повернення з Донбасу я лише раз поспілкувався зі своєю, так би мовити, родичами. Їхні погляди на всі 100 % сформовані путінськими пропагандистами на кшталт Кисельова і їх ніхто й ніщо не переконає у зворотному. Хоча я намагався, більш того, наводив залізні аргументи, наприклад, що бачив їхніх земляків у прицілі автомата. Але всі розмови припинились після того, як на запитання Тетяниного брата, що я робив на сході, відповів: убивав ворогів України, і надалі, якщо буде потрібно, убиватиму..

— Дружина комфортно почувається в Україні?

— Якщо не поїхала на свою історичну батьківщину, куди її так наполегливо кличуть, то, думаю, комфортно. Якщо ж серйозно, то моя дружина прекрасно розуміє, хто і де фашист, а хто захисник своєї рідної землі. У нас тут розбіжностей немає. Більш того, вона і своїх рідних намагається навернути на шлях істинний..

В. Баранов (у центрі) з бойовими побратимами

Спілкувався
Сергій ЗЯТЬСВ

Добросусідство в дії, або Що робили просвітяни на теренах Польщі

Ольга БОЙЧУК,
прес-секретар “Просвіти” Прикарпаття

Праця, що мотивує

Цю ініціативу міського голови Івано-Франківська вже вдруге реалізувала міська рада і цьогоріч табір для групи молоді організовано у гміні Ульхувек Республіки Польща в рамках Днів Добросусідства — 2018.

З 22 до 28 серпня 2018 року група волонтерів впорядкувала територію двох давніх українських кладовищ у селах Корчмін та Ліски, старовинну Українську Греко-Католицьку Церкву в с. Корчмін та територію навколо неї, облагородили могили священника УГКЦ о. М. Ріпещького та його дружини Євгенії в с. Ліски, місце захоронення 86 українців, розстріляних 23 березня 1944 року Армією Крайовою в с. Ліски та ін.

Під час впорядкування найдавнішої в регіоні церкви Вознесіння Господнього УГКЦ, спорудженої 1510 року, та кладовища, що неподалік, знайшли могили Михайла Бродюка — стрільця Української Галицької Армії, який загинув 1919 року. На могилі висадили квіти та запалили синьо-жовті свічки.

Українське кладовище в селі Ліски гміни Долгобичув Грубешівського повіту виявилось не надто занедбанним. Там порядкує пан Богдан Лисейко — українець, який у малолітньому віці чудом вцілів, великими снігами 23 березня 1944 року втік під час знищення українців у с. Ліски Армією Крайовою. Того дня вбили 86 українців — мешканців цього села.

Найбільш відповідальною була робота над відновленням сплюндрованого польськими шовіністами пам'ятника та могили 37

Щойно закінчилася поїздка делегації з Івано-Франківська на прикордонні території Польщі з метою впорядкування українських кладовищ та історичних пам'яток. Акцію зініціював міський голова Руслан Марцінків у рамках програми “Франківськ — місто героїв”. У складі делегації були троє представників “Просвіти”: Михайло Січка, Ольга Бойчук та Михайло Колковський. Попри шалений темп життя молодь зуміла виділити трохи часу на волонтерську громадську активність та віддати шану предкам, які залишилися по той бік кордону та людської пам'яті.

вояків УПА, які загинули в березні 1946 року в бою з підрозділами НКВС, відпустового місця — джерела та каплички в урочищі Білосток гміни Долгобичув Грубешівського повіту.

27 серпня там відправили панахиду за полеглими молодими вояками і відлетіли спогади з пісню “Чуєш, брате мій”.

Парох греко-католицької церкви у Любліні о. Стефан Батрух, який доклав чимало зусиль для організації акції, широко радіє благородній справі прикарпатської молоді та висловив щиро вдячність за громадянську позицію та розуміння важливості такої справи.

Дипломатія, що об'єднує

Молоді просвітяни окрім передбачених робіт з впорядкування об'єктів, займалися активною спортивно-культурною та дипломатичною роботою.

До організації таборування долучився місцевий вїйт Лукаш Клебек, який запропонував провести змагання з футболу, залучив місцевих до занять йогою та всіляко демонстрував доброзичливі наміри місцевої влади до української делегації. Зокрема особисто представляв українську молодь громаді гміни на святі “Обжинок”, парафіянам під час богослужіння з нагоди Храму церкви та під час урочистостей 28 серпня. Цього дня

на території розділеного державними кордонами польського села Корчмін та українського Стаївка традиційно відбулися Європейські Дні Добросусідства. В рамках святкування було урочисто відкрито кордон і учасники Європейських Днів Добросусідства з польської та української сторони зустрілися. У своєму виступі вїйт Лукаш Квебек наголосив: “Попри кордон та історичне минуле, штучні маніпуляції фактами і політичні авантюри, українці й поляки є дружніми народами. Я радий співпраці, радий зустрічі з делегацією молоді з України і вдячний їм за ту справу, яку вони зробили. Слава Україні!”

Активно спілкувалися з вїйтом наші керівники: Михайло Січка як заступник голови “Просвіти” та Сергій Сивачук як голова осередку Національного Корпусу.

Михайло Січка до того ж неформально спілкувався з представниками влади гміни, які, сподіваємося, у майбутньому втіляться у культурному обміні.

“Заплановано культурну поїздку на терени гміни Ульхувек для того, щоб на українських етнічних землях знову звучала українська пісня. Там ще й досі проживають деякі родини українців і, напевне, вони втішаться, коли відчують дотичність до

Відновлений пам'ятник воякам УПА

себе з українського боку. Окрім того варто відвідувати місця, де спочивають герої, які боролися за вільну Україну!”

Просвітяни залишили по собі на теренах Польщі добрі справи, молитви і дух українства. Це абсолютно новий до-

свід і мотивація на результат. Але насамперед — це обов'язок: перед українцями, яким забороняли такими бути, перед землею, за яку полягли і якої багатьох позбавили, та перед собою, щоб зберегти дотичність до минулого.

Йосип СТРУЦЮК

Якби Дуда хоч трішки був компетентнішим, то повинен був би знати, що “на службі гітлерівського Третього рейху” коротке функціонування українських поліцейських було замінено значно тривалішим і вірогіднішим служінням польських поліцейських німецьким окупантам.

У Гуті Пеняцькій події розгорталися за доволі передбачуваним сценарієм. Як відомо, у Польщі не один рік мусують тезу про винищення польської колонії Гута Пеняцька у лютому 1944 р. частиною української дивізії СС “Галичина”. Однак виявлені джерела в архівах України і Польщі свідчать про інше. Львівський дослідник Андрій Боляновський довів, що на той час тут не діяв жоден із куренів галицької дивізії. Щоправда, наприкінці лютого 1944 р. під цією польською колонією короткочасно дислокувався третій батальйон 4-го полку галицьких добровольців, який не підпорядковувався ні військам СС, ні дивізії. Він і справді брав участь у бою під колонією, але проти радянського загону Кундіуса, в складі якого діяла диверсійна група колишніх кримінальних злочинців. Зокрема у звіті начальника Українського штабу партизанського руху Т. Строкачу про діяльність свого загону від

Дуда знову «вляпався»

Польський президент знову безпідставно звинуватив українців. Ось його вердикт: “Злочин геноциду, здійснений тут українськими солдатами і поліцейськими на службі гітлерівського Третього рейху й українськими націоналістами, привів до знищення близько тисячі осіб польських мешканців Гуті Пеняцької, а також євреїв і біженців з інших міст Волині і Поділля, яких вони ховали”.

травня 1943 р. до липня 1944 р. Кундіус писав: “Літом 1943 року я нав'язав зв'язок з групою рецидивістів Н. Степана, пообіцявши йому, що його минуле — бандитизм — буде йому пробачено, якщо він буде працювати на користь нашої Батьківщини. Мені вдалося використати його в роботі... Забитий він мешканцем с. Малий Тростянець, що був добровольцем “СС” дивізії “Галичина” Найдою Йосипом”.

Далі у звіті Кундіус визнав, що наприкінці лютого 1944 р. його загін проводив бої проти українців “в районі села Гута Пеняцька”. Цей документ зберігається у Державному архіві Львівської області (Фонд П-183 — Група підпільних організацій Львівщини. — Опис 1. — Справа 107. — Аркуш 39-40, 64-65). Один зі свідків М. Хронов'ят під час виступу на засіданні Військової управи дивізії 7 березня 1944 р. так характеризував дії українського загону: “Хлопці наші відійшли, лишилися тільки німці — окремий від-

діл, які спалили село” (Центральний державний архів громадських об'єднань України. Фонд 3971. — Опис 1. — Справа 7. — Аркуш 43).

В Архіві актів (колишній архів ЦК ПОРП) у Варшаві є оригінальне повідомлення міністра польського еміграційного уряду в Лондоні В. Баначека, в якому чітко зазначено: “24 лютого 1944 р. підрозділ німецької таємної польової поліції пройшов поблизу Гуті Пеняцької, і місцеве населення, вважаючи, що це український загін, почало обстрілювати підрозділ. Як результат, було вбито 6-8 німців. 27 лютого у відплату каральний підрозділ таємної польової поліції увірвався до Гуті Пеняцької і повністю знищив село й приблизно 500 осіб були вбиті” (AAN. — Ministerstwo Spraw Wewn. Wydział zagin, p. 15/1944. — S. 24). Отже, у цьому польському документі чітко вказано, що польське населення Гуті Пеняцької винищила німецька поліція, а провокатором подій

стали радянські партизани, що здійснювали диверсії в німецькому тилу, готуючи ґрунт до штурму Червоною армією великого німецького гарнізону Тернополя.

Чимало польських так званих “дослідників” приписували відповідальність за винищення Гуті Пеняцької підрозділам дивізії військ СС “Галичина”. За твердженням українського науковця Андрія Боляновського, в той час там не діяв жоден із куренів цієї дивізії.

Згідно з документами польського Архіву новітніх актів, село спалив підрозділ німецької таємної польової поліції (ГФП). Добре відомо, що Гута Пеняцька була опорною базою польського підпілля, що тісно співпрацювало з радянським, яке провело декілька операцій проти німців. У відповідь німці й стерли з лиця землі цю базу.

Проте є й інші доволі цікаві факти. Зокрема доктор Мирослав Драган із Польського історичного товариства в США вважає, що трагедія в Гуті Пеняцькій значно перебільшено. На його думку, в лютому 1944-го в цій місцевості загинуло приблизно 10 поранених ковпаківців. Вони згоріли у хатах поляків, які самі ж їх і підпалили, щоб уникнути покарання німців. Дослідник називає також загибель 10 поляків, яких вбили німці за те, що перетворили село у “польсько-радянську фортецю” та займалися терором

у навколишніх селах. Драган наводить документ, який роками приховували польські державні історики, — телеграму військового звіту № 515, переданого в березні 1944 р. по радіо командою Польського Підпілля у Варшаві польському уряду в Лондоні. У документі йдеться про те, що відділи СС “Галичина” фактично протидіяли німцям у нищенні польського населення. Не варто забувати, що ті відділи лише формувалися.

І тут виникає ще одне питання: чому досі в Гуті Пеняцькій польські пошуковці не провели жодних розкопок, аби виявити бодай приблизну кількість жертв. Мабуть, вони переконані, що небагато знайдуть?

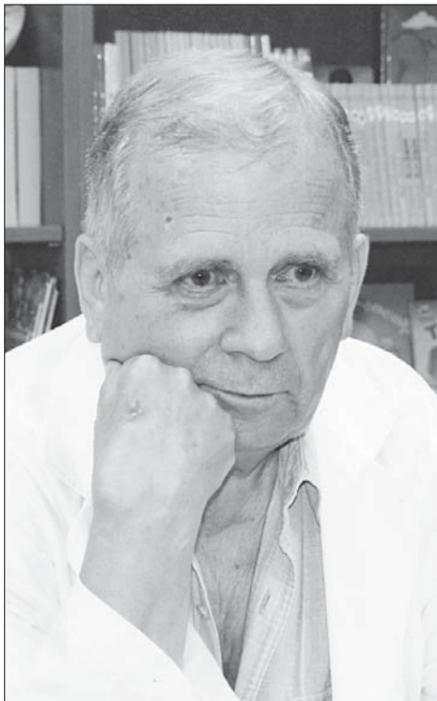
До того ж варто нагадати, що після подій у Гуті Пеняцькій польське підпілля провело кілька своїх акцій проти українських сіл, де протягом чотирьох днів у 14 населених пунктах знищили понад 1,5 тис. українців.

Прикро, що радники президента про це нічого не знали. Прикро, але не дивно, бо вони споконвіку засліплені великодержавним шовінізмом.

За словами президента Польщі, обов'язок сучасних поляків — “не забувати про злочини у Гуті Пеняцькій, пам'ятати і робити висновки”.

То — правда.

Як і правда те, що не треба кітати, цебто брехати.

Валерій ГУЖВА: «Світ без легенд безбарвний, нецікавий» З майбутньої книги

Лиш там, де важать вояки
в бою життям (яка там слава),
з піском на бруствері мішки —
фундамент честі і держави.

***

Причепилось п'яте колесо до воза.
Думав: вірші, а воно банальна проза.

Я гадав: відкрию людям душу,
а воно як на вербі ростити груші.

Поселив собі у серце королівну,
а вона, як придивився — крамарівна.

Йшов до друга вилити душу пішки,
коли бачу: моя жінка в його ліжку.

Остогидли ці паскудні тарапати —
кинув друзів, кинув жінку — й на Карпати.

Шкандибав з туристським людом на Говерлу
й заспівав там на всі гори “Ще не вмерла!”

І замекали до мене з плаю вівці:
“Й ми живі ще, бо безсмертні українці!”

Нам не вперше за бараном йти рогатим,
під ножа сумирні шії підставляти,

та коли у нас віднімуть пасовище —
ворогів усіх затопчемо і знищимо!”

Отоді пропали геть мої гризоти
і нові мені відкрились горизонти.

Коли є ще патріоти в Україні —
наша слава не поляже й не загине!

***

Пам'яті мамі

Незнайомою стежкою йду,
а куди і навіщо — не знаю,
і потворну кошлату біду
проти волі за руку тримаю.

Скільки нам по стежині сумній
йти удвох — не відомо нікому,
не позбутись маруди мені,
приведу цю прибуду додому.

Ось навпроти сидить при столі,
Перемножує тишу на пустку.
Я іще на поверхні землі,
на руці тінь жалобної хустки.

Поминальні чарки заважкі,
їх несила і пити, й тримати.
І біда не відпустить руки
у катівні порожньої хати.

***

Поважчала штанга років,
її піднімаєш надсилу,
і нивку зелених рядків
неначе косою скосило.

Дивуєшся нині: невже
то ти, наївняк, їх мережив,
вважав: ювелір Фаберже
тобі за потугою — небіж,

і строфи, надміру дзвінкі —
шедеври літературні,

і слави лаврові вінки
тобі забезпечено, дурню.

Тепер уже знаєш: гало
оті сподіванки зухвалі,
немов би тебе й не було
на тому дурнім фестивалі.

Поважчали кома й рядок,
і штанга років невідійомна.
Дай Боже, щоб вдався ривок
І слово лишилось притомним,

і пальці утримали гриф,
була зарахована спроба...
Аби лиш не справдився міф
про горе і розпач Ніуби:

убито невинних дітей,
бо пиха забрала їй розум...
Я думаю часом про те,
чи не заховатись у прозу...

***

Знов камертон весни
шле верхне “соль” над снігом
і з безнадій зими
рятує вкотре нас,
невиспаних, сумних,
зневіренних у книгах,
нагадає, що йдуть
небавом Пасха й Спас,

що радощі земні,
як завше, невичерпні,
жіночої шоки
теплінь не вигаса,
черешень ранніх смак
чека у спечнім червні,
рясний липневий дощ
умие небеса,

і, справдиться чи ні,
все ж не згаса надія
на те, що живемо
у світі недарма,
й наш український лан
під сонцем половіє,
і наш слов'янський рід
справіку не юрма.

Весняний камертон
рождає звук високий
як знак:
душа народу рідного жива.
Монгольської орди
нашадків зизооких
безпам'ятні сліди
зітре нова трава.

***

Під грім гармат
відходить покоління,
що в світ прийшло
за іншої війни.
Невже й опісля
їхнього успіху
не діждеться країна
тишини?

Літають скрізь
словесні пух і пір'я,
женуть велеречивий порожняк
про наступ,
про міфічне перемир'я...
Над сходом звис
кривавий Зодіак,

ніч креслять міни,
як метеорити,
бійці шодня
життя на кін кладуть.
Не треба їх
Любити Неньку вчити —
за неї помирають
і живуть.

Цвіте ромашка
на нічийній смузі.
Для снайпера вона
орієнтир.
І янголи невидимі
у лузі
викопують бліндаж
для слова “мир”.

***

Повний місяць викотивсь з-за лісу,
і така світлінь, немовби вдень.
То прем'єра ночі, і завісу
піднято. Нічний спектакль іде.

То супутник небо перекреслить,
то поблума оком НЛО,
то нічний літак, заложник рейсу,
прогуде над заспанним селом.

Знов потому тиша первозданна,
ніби вперше твориться цей світ,
і біблійна Єва, перша панна,
тягне руку по гріховний плід...

Білий попід місячний улігся
попід ноги і укрит траву.
Я, статист спектаклю, уклонився
світу білому, що в ньому ще живу.

***

Й півслова не залишилось по нім,
неначе й справді не було поета,
у безвість провалилися пісні,
поєми, одцвіли вінки сонетів,

в повітрі розчинилися книжки,
померли на полицях магазинів,
неначе безфамільні байструки,
батьків яких імення час поглинув.

І все ж, і все ж, навіщо це було:
папір блідий, шось схоже на натхнення,
застигле в нерішучості стило
і безнадійний пошук одкровення,

надміру екзальтовані рядки,
що в них поезія торжествувала,
не на роки, здавалось, на віки
оті слова, що звітрились й пропали...

Гіркий урок? Та де там! Неофіт
вже стука віршем в заповітні двері,
і олівцевий кришиться графіт
на білому безжалісним папері.

***

Світ без легенд безбарвний, нецікавий —
рутинна течія ночей і днів.
Хіба що в снах себе являє казка,
та й та якась приземлена, без див.

Очам бракує світла й перспективи.
Ледачий простір. Сутінки зиниць.
Потроху зір здає свої активи,
втомившись від ялових зіриць.

Примружені повіки, зір вечірній,
блаженний спокій заповзає в дім,
у вікнах — неба зношене ганчір'я
і зорі, дистрофічні і бліді.

Нарешті тиша. Ні словес, ні звуків,
немов накрит планету океан.
Спочинок серцю. Нерухомі руки.
І кожен суший над панамі пан.

***

Забіліли сніги і білітимуть вже аж до кону,
білий сніг навесні і у спечному літі сніги,
безнадійні сніги на донецьких старих
териконах,
білий прапор тривоги айдарські укрит
береги.

Все біліші роки, скільки там їх лишилось,
не знати,
пам'ять, досі невтомну, утома шодень заміта,
нестачає уміння й снаги молоді
покоління учити,
бо й самого учитись чужого не навчили,
на щастя, літа.

Білий світ відступає піхотою з-під Іловайська,
безнадія і розпач в генштабі
розгубленої голови.
Все одно я ніколи не міг, не посмію
і нині здаватись,
дочекаюсь, хоча б наостанок,
з-під снігу нової трави.

Забіліють сніги і розтануть —
шепоче одвічна надія,
тут у нас не Лапландія, і не вічно триває зима.
Сподіватися хочеться, та, хоч убий, не умію
рай земний обіцяти. Його не було
споконовіку й нема.

Забіліли сніги, покривали війну маскхалатом,
і поземок свистить, як відлуння порожніх
проемов.
І стоять уночі біля вікон недремно жінки
і дівчата,
і ніколи не вкриють сніги їхню віру, надію
й любов.

***

Ще дихаю. Іще живу.
Точніше кажучи, існую.
Колишнє в гості не зову.
Не поминаю друзів всує.

Пропагандивної брехні
не чую, бо недочуваю,
та відстані між “так” і “ні”
пристойно поки що тримаю.

Не злодій і не судія,
хіба що тимчасовий свідок
того, що час, немов змія,
заплівсь кільцем у нашій світі —

і ні початку, ні кінця...
Стремління — і сплески, і судоми,
і вже не знати, чи в гостях
ти в Україні, а чи вдома.

Занадто кволій Ренесанс,
потилицю добродій чуха:
чи справді історичний шанс,
чи знову локшина на вуха?

Всеблагий світ лаштує порятунок очам і душам, стомленим, важким, і буде ночі тихий подарунок намоленим удень і помічним.

День возсіяє, ув очу постане, покличе не примножувати зла. Ізоляда знов кохатиме Трістана, для цього народилася й жила.

***

Павутиння бабиного літа у твоє волосся заплелось. Скільки вже прожито-пережито, скільки тих “збулось” і “не збулось”...

Доцвітає тиха твоя врода, осінь грим безжалісний кладе. Вічний скарб жіночого народу: до останку серце молоде.

Обніму тебе собі на радість, далі в осінь вже не відпущу. Ти і перемога, і поразка, сонця хміль, похмільний смак дощу.

Я не присягавсь тебе любити, віри тим словам не йму давно. Я не знаю, як без тебе жити — от і все. Таке мені кіно.

Доки персонажі на екрані і не гаснуть наші голоси, радощів осіннього світання ще надовго в неба попроси.

***

Баляндрасник, перекотиполе, бабадур, нахаба, лицедій клявся друзям в тім, що він ніколи під вінець не піде, хоч убий.

— Нашо ця сімейна колотнеча, любощі з принуки, пелюшки? Потім що? Врятує тільки втеча до самого чорта навпрошки.

Навіть найпрекрасніша царівна у жіночій світі не одна. Тільки проспівують треті півні — і по мене свиснув сатана!

Реготало, звісно, товариство: — Не хвались, козаче, прийде час, у котроїсь якось забаришся і вже не повернешся до нас!

І таки наврочили друзяки, чорт на біса, мабуть, налетів: лицедій, бродяга, забіяка вибратися з ліжка не схотів,

ніжився до самого полудня, мешти, як зазвичай, не шукав, у свята, а то й в звичайні будні молодичку з ліжка не пускав.

Отака-то трапилася зваба, і пішло: горшки і пелюшки. Спікся бабадур. Набила баба приворотним зіллям подушки.

Він дізнався про секрет жіночий, вже як дідом чи не вп’яте став. Де були ви, мої клятві очі? Краше б вік на кулаці я спав!

***

Та пора минула й розчинилася в плетиві скороминущих літ, перейшла молитися на крилас, щоб гріхи великі і малі

їй простились. Молитви даремні, пам’ять — вирок, шонайвищий суд. Не відмиєш в камері тюремній ані стид, ані житейський бруд.

Раптом уві сні забракне кисню, закричить душа твоя німа, як забуте немовля в колисці, що йому ще й імені нема.

І спливуть нещирі обіцянки, лож, маккіавелівська клятьба, як порожні й сплющені бляшанки, як тупа безрадівна гульба.

Хоч який ти потім був безгрішний, хоч візьми й до рани притули, раз у раз оте сумне колишнє подає ще голос із імлі.

Звісно, ми не янголи, а люди, та невітшна фраза рятівна. Є в Святім письмі послання Юди, та йому не прощена вина.

***

Ці обліжні дощі восени — уповільнена страта, геть до нитки промокле, стовбичить питання: навіщо живеш? У якого сірка треба очі тобі позичати, щоб брехати усім і собі, що щасливий без меж? Так, про око людське удаєш: все у тебе в гаразді, хліб на чистім столі, і до хліба усе — без проблем. Лише смак перемог відійшов, звідусіль божевілья поразки, перевівся на пси усесильний міфічний Голем,

Порозкидав каміння, а сили немає збирати, кличеш друзів на поміч, та їх не відпустить вже Стікс. Навіть рідній дружині набридло тобі співчувати. Зупини ці дощі, Усевишній, помилуй мене і прости.

Не позичить ніхто ані віри, ані оптимізму. Перемелеться, друже, мене ця мана дощова. Попросив би розради у тебе, свята і стражденна Вітчизно, тільки бачу: не виїде, сама нині ледве жива.

Та не час, не пора горопашну поставити крапку. Ці осінні дощі перейдуть ще за твого, бідако, життя. Відліть сонце тобі і Вітчизні свої валер’янові краплі. Від осінніх дощів і густіші, і вищі улігні жита.

***

Вічність дивиться просто крізь нас голубими своїми очима, і безжалісний невидимий час плута наслідки і причини.

Доки ми у цім світі є — живемо, сподіваючись дива. Час, немов неблаганний рантьє, піднімає проценти квапливо.

І за все ти заплатиш сповна — за любов, за удачі й невдачі. Вседержитель, а чи Сатана над труною твоею заплаче?

Чи полишить пан Час по тобі щось посутнє, щось схоже на пам’ять? Очі вічності голубі не шанують житейського спапу.

Як завжди, проминають роки, мов оджили стовпи телеграфні, і узори свої нетривкі тче життя, мов міфічна Арахна.

Безнадійно прекрасне життя, що б не сталося, благословіте. Он метелик у світ виліта, щоб за день весь свій вік прожити.

«Мені б дуже хотілося, щоб «Геньо...»

Цьогоріч у тернопільському видавництві “Терно-граф” побачила світ сатирична поема у восьми частинах “Триєсірний Геньо з Трої” пера члена національних спілок письменників і журналістів, знаного в краї поета, публіциста, краєзнавця, бережанця Василя Савчука.

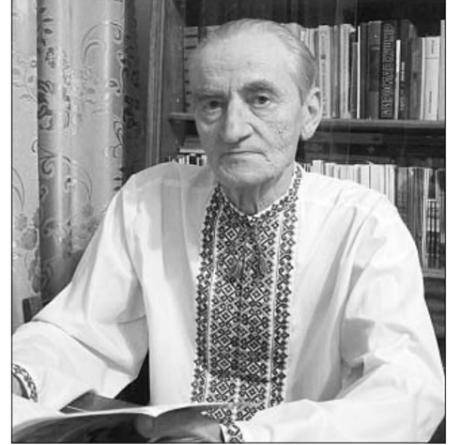
Як зазначає у передньому слові до видання письменник Левко Різник, “сатиричною поемою “Триєсірний Геньо з Трої” В. Савчук довів, що він володіє бурлескно-травестійним стилем досконало..., і ця форма якраз і вельми надається для соціально-політичної тематики”.

Написану під “Енеїду” Котляревського поему, сподіваємося, прихильно зустрінє український читач. Наразі коротка розмова з автором твору.

— Пане Василю, що і коли спонукало Вас до написання сатиричної поеми “Триєсірний Геньо з Трої”?

— Вона “прокільчилася” ще в далекі 1970-ті як гумористично-сатирична, що висміювала лише явища обивательщини в тодішньому “єдино правильному суспільстві”. Деякі фрагменти просочилися у першу частину — “З-під крильця під ковпак”. Правда, тодішній заввідділу поезії журналу “Жовтень”, поет-гуморист Іван Сварник вказав на деякі вади твору, й рукопис надовго заліг у шухляді. Почалася моя робота в редакції бережанської районки “Нове життя”, і поточна “гарячка” не сприяла поверненню до нього, хоч деякі строфи й були написані. Лише свіжі вітри перед 90-ми й на їх початку дали новий імпульс цій праці.

Завдяки суспільним переминам поема вдяглася у плащ політичної сатири, і в дуже бідному поліграфічному виконанні побачила світ 1996 року, представлена чотирма частинами, в яких відобразилися, крізь призму сміху, бурхливі реалії — негаразди. Власне бажання піддати ці аномалії різкій критиці й стали спонукою до написання твору.

— Він обов’язковий і повноцінний член громади, хлібороб, із колгоспним минулим прив’язанням до сапи, сапки. Життя його — нелегка праця, “орач похав і плуга, й клячу”. Однак цей образ несе особливе навантаження як “Номосарієнс” — “Людина розумна”, на протилегу “верхньолавним крикунам”, у яких почуття патріотизму мало проглядається. Він син цієї землі, цього народу, і готовий служити їм до кінця. “Віддам їй (землі) силу й навіть душу! // Нехай мене податки душать, // Чи бартер зробить голяком, // Я рідне поле не покину, // І не подамся на чужину, // Як дід з полатаним мішком”. Отож образ Хоми Сапкіса уособлює трудове селянство, і змальований широким, тепло, з повагою до його місії як оберігача роду, народу.

Негативними мазками змальовані в поемі антидержавники, “п’ятиколонники”, явні агресори. Цим своїм ворогам головний герой протиставляє чітку миролюбну ідею — будувати власну, вільну і щасливу рідну хату. Цим він сповнений навіть у коматозному стані, коли зустрічається з “дідуном із ключами” на небесному порозі.

— Які відгуки на цей твір Вам довелося почути?

— Назагал від читачів, друзів і письменників чулися досить схвальні оцінки поеми. На перше її оприлюднення в чотирьох частинах свого часу відгукнувся рецензією самобутній місцевий художник і громадський діяч Василь Павук. Згодом листовно підтримали мене письменник-сатирик Євген Дудар, світлої пам’яті поет Іван Гнатюк, колишній булавний УПА Юрій Борещ із Австралії, пізніше — письменник Левко Різник. Особливо дорогою для мене є оцінка твору світлої пам’яті письменника, редактора альманаху “Весела Січ” Петра Ребра, який двічі надавав сторінки часопису для публікації фрагментів і цілої 5-ї частини поеми.

Тепер дозвольте повернутися до першого запитання: “що спонукало...” Знаєте, коли зводиться щось нове, то швидше треба очистити площу від решток старого непотребу. Мені б дуже хотілося, щоб “Геньо...” сприяв цьому процесу очищення в душах людей, у суспільстві, державі. Бодай певною мірою. Хоч би саркастичними назвали колишніх “великостей”. Та і сьогоднішні ворожих також.

Надіюся, що колись “Триєсірний Геньо з Трої” дійде до ширшого читацького загалу...

Спількувалася Тетяна БУДАР,
член НСЖУ

— Як “вибудували” сюжет своєї книжки, щоб зацікавити читача?

— Не треба було нічого видумувати, бо фактаж, події шикувалися, як на замовлення. Єдине, що вимагалось, це “вживлювати” в них головнього героя, забезпечувати його присутність сям чи там: у подвійному Триєсірі (концтаборі), на мітингах у Маскаямі, пізніше у Трої, у Верхній Лаві чи у потоці пошукачів роботи на заході (“Під Кудикіною Горою”) і т. ін. Здається, ця дорога Геня змальована переконливо, правдиво і “не без моралі”, з гумором.

— Ваш допитливий правдошукач Геньо має конкретний прообраз? Із кого він “скопійований”?

— Гадаю, кожен читач знайде в ньому часточку себе, своїх думок, прагнень, невдоволення, надій на краще. Мабуть, відчує і його тверду громадянську позицію, як і патріотизм селянина — Хоми Сапкіса, котрий переконаний, що “...допоки тут існую і дію, допоти буде жив мій край”.

— Вобразі цього Хоми щось “закодовано” чи це “допоміжний персонаж”?

Ніна БАЛАСАНИН,
Алла ЄВДОКИМОВА,
Аліна ЧЕРНУХА

Харківська «Просвіта»: не тільки організація, не тільки історія

Зустріч просвітян та представників науки на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Духовна культура України перед викликами часу” (до 150-річчя заснування “Просвіти”) у Бібліотечному корпусі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого виявилася дуже цікавою. Відкриваючи конференцію, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології В. О. Лозовий прочитав вітання від прокатора з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академіка Національної академії правових наук України, доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України А. П. Гетьмана. У ньому йшлося про значення “Просвіти”: “Серед багатьох чинників духовності, які зберегли для українського народу його культуру й мову і в такий спосіб наблизили здобуття незалежності, провідне місце належить товариству “Просвіта”. Історія діяльності цієї організації довела, що слава України має своїм джерелом не політичну владу, а національну культуру народу — внесок мислителів та просвітителів у спільний здобуток людства. “Просвіта” — це не тільки організація, не тільки історія, яку ми сьогодні вшануємо, це український національний духовний феномен. Заснування “Просвіти” в Україні засвідчило, що в нашого народу є здорові сили, які прагнуть розвитку своєї самобутньої культури на основі власної ідентичності”.

Запрошення до участі в конференції просвітян наводить на думку, що таке поєднання дає надію: у “Просвіті” є не тільки історична спадщина, а й майбутнє, яке буде спиратися на молодість та науковий фундамент.

Голова харківського ОО ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка Анатолій Сергієнко передав для бібліотечного фонду університету книги про українську історію та сучасність, газети для дітей та дорослих “Журавлик” Харківської “Просвіти” і примірники газети “Рух — це життя”, в якій постійно висвітлюються події організації, також подарував синьо-жовтий та червоно-чорний прапори з символікою “Просвіти”. У вітальному слові А. Сергієнко акцентував увагу на тому, що сьогодні важливо порушувати питання культурного відродження, повноцінного функціонування української мови, відновлювати повноформатний український інформаційний простір, розробляти і впроваджувати в життя програми розвитку української мови, а також ухвалювати нові закони про українську державну мову та розвиток національної освіти. Крім того, важливо проводити подібні конференції, де розглядаються проблеми національної ідентифікації особистості в культурі України.

До оргкомітету конференції, крім А. П. Гетьмана та В. О. Лозового, увійшли: О. В. Уманець — кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; О. А. Стасевська — кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; Г. С. Савченко — кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; Н. П. Пасмор — кандидат

педагогічних наук, директор Національної бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Із доповідями виступили В. Л. Погрібна, доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології та політології НЮУ імені Ярослава Мудрого “Проблеми самоідентифікації і кризи ідентичності сучасного українця”; О. В. Сердюк, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології університету “Український інтелегент XIX

століття як універсальний культурний діяч”; О. А. Стасевська, кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології університету “Концепт “історична пам’ять” в умовах трансформації українського суспільства”; О. В. Серета, кандидат юридичних наук, асистент кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн університету “Принцип свободи совісті в умовах глобалізації: правовий та богословський аспекти”; Н. П. Пасмор, кандидат педагогічних наук, директор

Наукової бібліотеки університету “Бібліотека як смислоутворююча детермінанта духовного простору сучасної України”.

Крім того, про діяльність “Просвіти” в контексті національних культуротворчих процесів XIX ст. розповіла О. В. Уманець, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології університету. В. О. Лозовий виступив із доповіддю про видатного українського педагога, мудрого вчителя В. О. Сухомлинського. Також розглянули такі теми: “Сучасне інформаційне середовище як чинник формування інформаційної культури” (О. В. Прудникова, доктор філософських наук, доцент кафедри культурології); “Постать Леоніда Лісовського в українській музичній культурі” (А. А. Дробіш, аспірантка кафедри історії української музики та музичної фольклористики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського); “Лірична домінанта в

сучасній українській професійній музиці” (Г. С. Савченко, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології університету); “Сенс символіки українського бароко “Палаючого серця” та “книги” на брамі Р. Заборовського (В. Капліна, студентка II курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції); “Ключові аспекти історії “Просвіти” Харківщини (Т. О. Чугуй, кандидат історичних наук, директор Центру українських студій ім. Д. І. Багалія Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна).

Цікаво та по-сучасному лунав вірш Івана Франка “Каменярі” у виконанні актора, волонтера Миколи Моха, полонили вірші відомої харківської поетеси Ніни Виноградської “Україніям”.

Відвідали картинну галерею університету та прослухали чудову екскурсію за експозицією творів харківських художників, яку провела професор кафедри культурології університету Любов Ануціна. Згадалися слова з вітання Анатолія Гетьмана, які пролунали на початку заходу: “...“Просвіта” в усі часи протидіяла намаганням знищити українство та українське, згуртовуючи небайдужих до проблем націєтворення людей: працівників освітньої галузі, науки і культури, письменників і журналістів, митців, студентську молодь, підприємців тощо”. І доречним буде зауваження голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, заслуженого діяча мистецтв України Павла Мовчана про формування світогляду народу: “Є один шлях для нас — шлях гуманістичних орієнтацій, загальнолюдських цінностей, просвітництва, — і тут роль товариства “Просвіта” має бути особливою... Мета культури, а відтак і завдання інтелігенції, — це формування Я-Особистості”.

Святослав ВАСИЛЬЧУК,
голова Житомирського ОО ВУТ “Просвіта”, заслужений журналіст України

Повертаються видатні сини

Відома біблійна притча про блудного сина, котрий у пошуках кращого життя полишив батьківську оселю і подався світ за очі. Та згодом, набідувавшись і сьорбнувши не один ківш лиха, повернувся до рідної оселі, де його ласкаво прийняв батько.

Майже протилежне спостерігається у нашій згорьованій українській історії. З лихої волі окупанта, насамперед московського, що тяжко гнобив і нищив український люд та борців за волю України, мільйони українців змушені були залишити рідний край і йти у вигнання на чужину. Там, далеко від України, вони гуртувалися, об’єднувалися і чекали слушної години, щоб повернутись до рідного краю, сприяти визволенню свого народу та відновити свою національну державу.

Серед них чимало і житомирців. За московсько-совєцької окупації їх шельмувала і паплюжила влада, навішавши всіляких страшних ідеологічних ярликів на кшталт “українські буржуазні націоналісти”. Їхні імена незаконно викреслили з нашої історії, літератури, культури. Ідеться про наших видатних земляків — професора і митрополита Івана Огієнка, поета Олександра Олеся та його сина Олега Ольжича, вченого, літератора, громадського діяча, Миколу Сціборського, військовика, одного з чоловіків діячів ОУН, Олега Штуля-Ждановича, очільника ОУН, науковців Данила та Вадима Щербаківських та ін.

Нині у незалежній Українській державі вони повертаються до нас у пам’ятниках, меморіальних дошках, газетних та журнальних публікаціях, телефільмах, у виданнях їхньої літературної спадщини.

Так, постав у бронзі в Житомирі Олег Ольжич, у камені — Іван Огієнко, пам’ятних знаках на могилах — Микола Сціборський, О. Сенік, у меморіальних дошках — Данило та Вадим Щербаківські, Олег Штуль-Жданович. Список цей буде продовжено.

30 серпня — день пам’яті відомого нашого земляка, уродженця Житомира Миколи Орестовича Сціборського, офіцера Армії УНР, одного із засновників ОУН, публіциста, ідеолога українського націоналізму. Головна його праця — “Націократія”, тобто правління нації у своїй незалежній державі, не втратила свого значення донині.

Повернувшись до Житомира з-за кордону влітку 1941 року як керівник Північної похідної групи ОУН, що прямувала до Києва і мала намір там проголосити відновлення Незалежної Україн-

ської Держави, Микола Сціборський розпочав тут активну підготовчу діяльність. Одного дня з побратимом Омеляном Сеніком вони прямували вулицею Івана Франка до тимчасового свого помешкання. Невстановлений терорист чекав їх вже на розі вулиць І. Франка та Базарної, і вистрілив з пістолета в спину О. Сеніку. М. Сціборський обернувся на звук, і нападник вистрілив йому в голову та шию. Вбивцю застрелив випадковий німецький солдат. М. Сціборський помер після операції у міській лікарні.

Обох їх похоронили біля Преображенського собору, при величезному зібранні народу. За совітської доби їхні могили зруйнували, відновлені вони вже за незалежної України. 2014 року старанням обласної організації ВО “Свобода” на місці могил встановлено величний пам’ятний знак у вигляді кам’яного козацького хреста з написом “Борцям за волю України”, зі званням прізвищ загиблих та років їхнього життя.

30 серпня цього року біля пам’ятного знака зібрались вша-

нувати пам’ять цих славних синів України представники обласної організації ВО “Свобода”, ОУН, обласного товариства “Просвіта”, гості з Києва та Новограда-Волинського за участю працівників облдержадміністрації (управління культури). Учасники заходу відвідали обласний краєзнавчий музей, де ознайомилися з новою експозицією архівних документів про національно-визвольні змагання на Житомирщині в період 1917—2017 рр., до сторіччя постання незалежної Української Держави. Знайомив присутніх з документами директор музею Роман Насонов.

Потім учасники зібрання рушили до пам’ятного знака М. Сціборському та О. Сеніку біля Преображенського Собору, де відбувся короткий мітинг пам’яті загиблих героїв. Літію (богослужіння) провів дякон Михайлівського собору Михайло Дверник. Про ту героїчну добу та її діячів говорили Тетяна Борковська, провідний спеціаліст управління культури облдержадміністрації, голова ОО ВУТ “Просвіта” Святослав Васильчук, голова об-

ласного проводу ОУН Андрій Іванюк, заступник голови обласної організації ВО “Свобода” Марія Бовсунівська, керівник делегації націоналістів з Києва Василь Руденко та очільник делегації братства ОУН-УПА з Новограда-Волинського Олександр Андрійчук. Виконано державний славен України та партійний гімн ОУН.

По завершенні житомирці й гості відвідали пам’ятник Олега-ві Ольжичу на однойменній вулиці та поклали квіти подяки видатному землякові.

В обласній науковій бібліотеці ім. Олега Ольжича відбулася науково-практична конференція, присвячена цим подіям. Глибоко розкрив складність і трагедію боротьби за волю України кандидат історичних наук Житомирського національного агроєкологічного університету просвітянин Геннадій Махорін, лауреат Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка.

Отак повертаються на рідну житомирську землю вірні сини України. Шанують їх сучасники, навчаючись сили духу, жертвності боротьби за волю України, щоб розбудувати могутню, багату, незалежну державу, про яку мріяли герої, і яка стала б ласкавою щедрою матір’ю для кожного з наших громадян. Віряться, що так і буде!

Слава героям!
Слава Україні!

Світло «Просвіти»

Перший відкритий фестиваль духовної та патріотичної пісні «Бог та Україна, Церква і «Просвіта»».

Львівське ОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка презентує мистецький проект «Світло Просвіти».

Мета проекту — формування національної самосвідомості шляхом популяризації української пісні, слова, мистецтва, збереження історичної пам'яті, утвердження національних традицій, пошук та підтримка талановитої молоді.

У рамках проекту «Світло Просвіти» 26 серпня 2018 року у Радехові відбувся I відкритий фестиваль духовної та патріотичної пісні «Бог та Україна, Церква і «Просвіта»», присвячений 150-річчю «Просвіти» та 100-річчю церкви святого Миколая.

Дійство розпочалося урочистою Літургією у Храмі св. Миколая. Після богослужіння — фестивална програма. З багатьох куточків області прибуло понад 300 учасників фестивалю. Площа була оформлена стендами з історії Радехівської «Просвіти» (автори: Ігор Гілевич — кандидат історичних наук, асистент кафедри етнології ЛНУ ім. І. Франка і Андрій Рурка — історик, краєзнавець).

На сцену виходили хорові колективи, вокальні ансамблі, солісти, читці. Духовна музика перепліталася з патріотичними піснями, віршами, історичними фактами, що були озвучені ведучими свята Світланною Єрміловою та Петром Єнджієвським.

Кожен виконуваний твір — справжня насолода для душі. Хоровий колектив «Свято» церкви святого Миколая (регент Роман Грабовий) викликав захоплення присутніх: хор Народного дому села Велике Колодно Кам'янсько-Бузького району (кер. Роман Лоза) вразив майстерністю і тонкою подачею творів; чоловічий квартет церкви святого Миколая міста Радехова під керівництвом Петра Єнджієвського продемонстрував професійність аранжувань та ансамблеве звучання — хлопці вклали в пісню душу й отримали гучні оплески. Солоїст

Львівської національної опери ім. Соломії Крушельницької, заслужений артист України Роман Ковальчук викликав патріотичне піднесення авторським твором «Армія УПА». А пісню О. Білаша та Д. Павличка «Два кольори» з заслуженим артистом співа-

ли всі присутні. Молодіжний хор церкви святого Архистратига Михаїла з містечка Запитів під керівництвом Марії Мандзак, подарувавши молитву парафіянам під час св. Літургії, викликав захоплення публіки. Чоловічий вокальний гурт «Просвіта» села Сабанів-

ка Радехівського району (кер. Василь Познанський) викликав сльози, адже розповів своїм виступом про наші втрати на війні. Чоловічі голоси у єдиному пориві злилися і, здавалося, до нас промовляють ті, хто боровся і продовжує боротьбу за нашу державу. На-

родний аматорський вокальний дівочий ансамбль «Ромашка» палацу культури міста Ходорів під керівництвом Ульяни Левицької підтримав патріотичне піднесення фестивалю українською народною піснею «Ой там у лузі». А вже наступний музичний твір поєднав всіх у єдину християнську родину. Хор «TeDeum» церкви святого Миколая міста Радехова (кер. Марія Павко) своїм виступом молився за кожного присутнього, адже на площі були їхні батьки і дітки, друзі і знайомі — численна Радехівська громада. Народний хор «Просвіта» Червоноградського народного дому під керівництвом Ольги Бабської на пошанування славного просвітянського ювілею виконав, окрім духовної пісні, Гімн «Просвіти», який підхопили всі просвітяни.

Присутніх привітали: Ярослав Пітко — голова обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, Михайло Бондар — народний депутат України, отець настоятель церкви св. Миколая о. Володимир Царик, і голова Радехівського РО ВУТ «Просвіта» Юрій Сухар.

Всім учасникам фестивалю вручили дипломи.

Ярослав Пітко, голова Львівського ОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, зазначив: «Фестиваль будемо проводити щорічно в різних містах і районах області. Важливо долучати до проведення цього дійства якнайбільше учасників. Це формує відчуття єдності навколо реалізації конкретної справи».

Прес-служба ЛОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка

СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2018

Нині триває передплата на 2018 рік
на періодичні видання за друкованим
Каталогом видань України «Преса поштою».

Наш поштовий індекс — 30617.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В.о. головного редактора

Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ «Мега-Поліграф»,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14.

Загальний наклад у вересні — 12 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій
посилання на «Слово Просвіти»
обов'язкове.

Індекс газети

«Слово Просвіти» — 30617

Російсько-українська війна у контексті глобальних тенденцій та геостратегічних цілей світових акторів

Василь КУЙБИДА,
доктор державного управління,
професор

Сьогодні багато пишуть про звільнення Донбасу, але, на жаль, у більшості випадків це емоційно заряджені, або передвборчо мотивовані й далекі від реальності ідеї та концепти. Щоб прагматично продумувати, а згодом реалізувати надважливу для України проблему, необхідно поставити її у ширший контекст.

Чи реалістичний “механізм малих кроків”?

7 червня 2018 року Арсен Аваков презентував “Стратегію деокупації і реінтеграції окупованих територій Донбасу на основі Механізму малих кроків” (“Новое время”. — 08.06.18.: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/avakov-predstaviv-plan-povernennja-donbasu--usi-detali-2474971.html>).

У стратегії постулюються дві ключові ідеї: перша — операція з деокупації Донбасу має бути поліцейською, а не військовою, і друга — її необхідно проводити поетапно у вигляді “механізму малих кроків”. Тобто реінтеграція має відбуватися не одразу на всій окупованій території, а спочатку в одному окремо взятому районі, наприклад, Горлівці, а згодом наступному і т. ін. На думку автора, креативним моментом у такій формі реінтеграції буде те, що натхненні локальним успіхом в одному районі українські поліцейські разом із місцевим населенням рухатимуться далі по всій “землі донецькій”, повертаючи її в лоно України.

У такому підході, як в дзеркалі класичного силіогізму, відображається, як помилкові засновки виразно і неухильно формують хибний висновок.

Уже в першому засновку автор відштовхується не від конкретної ситуації, — в усій її цілісній складності, а від імовірності, припущення, що “пси путінського режиму в будь-який момент можуть піти вперед. Ми маємо надію і шанси, що ми повернемо свої окуповані території” (“Новое время”. — 10.06.2018.: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/avakov-i-strat-hija-malikh-krokov-chomu-povernennja-donbasu-nemozhlive-bezkrovi-2475045.html>).

Вперед, це, очевидно, назад у Росію. Але якщо вони підуть добровільно геть у Росію, то чому необхідно буде проводити деокупацію поетапно, а не на усій окупованій території одразу?

Навіть для уважного читача, не кажучи вже про прискіпливого аналітика, очевидно, що цей концепт довільно сконструований. Передусім тому, що з конкретного явища — міждержавного гібридного конфлікту — елімі-

новано головного її учасника Російську Федерацію. Агресора, що приховується за усіма сепаратистськими образами та діями, і без згоди якого поліцейська реінтеграція в принципі неможлива.

Якщо ж унаслідок міжнародного політичного та економічного тиску Кремль таки погодиться на безрозмірне повернення Україні окупованих територій Донецької та Луганської областей, то знову ж постає логічне питання: для чого йому це робити поетапно?

Більше того, нинішній кремлівській владі це вкрай не вигідно. Бо вона теж існує не в якомусь абстрактному середовищі, де що хочеш, те і робиш, а в конкретному, хоч і авторитарно контролюваному політичному просторі; у просторі, де існують не лише кволі демократичні сили, а й залягають потужні шовіністичні пласти. Однозначно, повернення окупованих районів Донбасу Україні породить у них негативну реакцію. Реалізація ж поетапного плану реінтеграції — це багатократне повторення негативу щодо подібної політики російської влади. Для чого Кремлеві такий головний біль? Безсумнівно, що

пі, а можливо, й усій Західній Європі.

Звичайно, наголошуючи на цій фундаментальній особливості, ми не ідеалізуємо західного світу, спостерегаючи, як у ньому нерідко домінують не цінності, а дивіденди, як політична тактика або економічна вигода затірають стратегічну перспективу. Чого, скажімо, вартує позиція частини держав-членів ЄС, зокрема і Німеччини, щодо прокладання “Північного потоку 2”?

Подібні тенденції ми бачимо і серед частини американського політикуму. Так, наприклад, “колишній держсекретар США Генрі Кіссінджер, який колись зробив блискучий хід, встановивши дипломатичні відносини з Китаєм для ізоляції СРСР, у ході передачі влади Трампу неодноразово особисто з ним зустрічався, щоб порадити йому прямо протилежне. Пропонована ним стратегія передбачає близькі стосунки з Росією та іншими країнами регіону для стримування зростаючої потуги та апетитів Китаю”. (*The Daily Beast*. — 07.25.18.)

Кіссінджера можна зрозуміти: найграндіозніша справа його життя, найбільша перемога з плином часу раптом почала пе-

неможливо, бо Захід може заплітати очі на Крим, “тягнути kota за хвіст” Донбасом, але він ніколи не піде на повну здачу України. Бо років через десять отримає зростання загроз національній безпеці у геометричній прогресії. Здати Україну — це фактично власними руками відродити надпотужну агресивну Імперію.

Підсумуємо: перетворення Росії на ефективний антикитайський інструмент збалансування інтересів у Великій Євразії можливо лише за однієї базової умови остаточного розмежування її з Україною, перетворення з імперії на національну державу. А детермінувати такий фундаментальний процес переформатування політичної системи Росії може лише серйозна внутрішньополітична криза, яку, своєю чергою, може спровокувати лише воєнно-політична поразка Кремля в Донбасі.

Чи розуміють це відповідальні люди в США? Звісно, що розуміють. “Китай є довгостроковою стратегічною загрозою, — заявив заступник міністра оборони США Джон Руд під час Aspen Security Forum, — але Росія багато в чому є більш значущою безпосередньою загрозою завдяки потужності її ядерного арсеналу і

порядок, заснований на нормах міжнародного права, поступово відживає своє, а через конфлікт викристалізовується новий.

Далі він називає три фундаментальні причини, що породжують нестабільність. Перша, інформаційно-технологічна революція, яка змінює все: політику, культуру, медицину, фінансовий сектор тощо. А стосовно того, що ще має наступити, зараз відбувається ніби відплив перед ударною хвилею штучного інтелекту.

Друга — наростаюча нерівномірність розвитку. Усі форми нерівності зростатимуть. Усі існуючі диспропорції в результаті посиляться, детермінуючи зростаючий тиск на суспільство і союзницькі відносини між державами, які будуть намагатися вирішувати проблеми, пов’язані з шаленим темпом змін, за рахунок одна одної. Особливо непереливчи буде націям зі слабкими політичними системами.

Третя детермінується непередбачуваністю політики найбільшої світової наддержави (США), і це може посилити світову нестабільність експоненціально.

Підсумовуючи, Скотт Карпентер робить важливий висновок: “Ми живемо в передовисний період, коли взаємодія описаних вище сил збільшує ймовірність виникнення “чорних лебедів”, описаних Нассімом Талебом: їхню появу неможливо передбачити, але пов’язані з ними ризики збитків для нестійких систем колосальні. Єдине рішення — зменшити вразливість, але часу мало — і стає дедалі менше” (*Скотт Карпентер, управляющий директор Jigsaw (прежние название — Google Ideas). Интервью*//Быстро текущий момент: Природа миропорядка и кризиса глазами ведущих мировых ученых-международников. — Россия в глобальной политике. — №4, 2018 г.: <http://www.globalaffairs.ru/number/Bystro-tekushchii-moment-19657>)

Левко Лук’яненко, ніби актуалізуючи для України думки Карпентера, вказує, що додатковим джерелом нестабільності в центрі Євразії є недоімперська Росія. І цю проблему можна вирішити лише через світові зусилля з дезінтеграції Росії. Перша стадія дезінтеграції імперії (СРСР) відбулася 1991 року. Збройним наступом РФ проти України Росія об’єктивно запустила процес підготовки другої фази дезінтеграції. Розвалиться РФ з тієї ж причини, що й 1991 року — з економічної неспроможності продовжувати загарбницьку політику. (Левко Лук’яненко. *Військова агресія Російської Федерації проти України як загроза миру у світі: Миттєвий звіт місії ООН. Погляд з України*. — ВО УІС: https://www.facebook.com/UHS.1988/posts/1827207590679937?_tn__=K-R)

Отже, сьогодні Україна разом з рештою світу поступово входить у смугу глобальної нестабільності, коли централізована держава і солідаризоване суспільство відіграватимуть дедалі більшу роль у боротьбі за виживання. Тому якщо ми хочемо мислити в межах реальної політики, то нам потрібно не забивати людям баки вигаданими перспективами швидко звільнення Донбасу, а готуватись до повномасштабного воєнного конфлікту з нашим історичним ворогом. Готуватись до тривалої і виснажливої боротьби за своє національне існування.

він не стане сам проти себе працювати. Якщо буде ухвалено політичне рішення про повернення Донбасу, то воно буде реалізоване одноразово.

Не віряться, що автори “Стратегії деокупації і реінтеграції окупованих територій Донбасу” не зауважили надуманості “механізму малих кроків”, а може, помітили, але якась замовчана необхідність примусила це зробити?

Україна у контексті боротьби за світову владу

Характерною відмінністю сучасної російсько-української війни порівняно з подібними конфліктами 20-х і 40-х років ХХ століття є те, що ми не самі протистоїмо могутньому євразійському хижаку, на нашому боці більшість держав світу, зокрема і наймогутніша з них — США. Це величезний ресурс для тривалої і, сподіваюсь, успішної для нас завершення цього конфлікту, з подальшим зростанням нашої значимості в житті Східної Євро-

ревілюватися у найбільшу загрозу для США. Йому хочеться виправити “помилку” і локалізувати посилення Китаю через розірвання геополітичної ситуації “наживоріт”, — тепер уже залучивши Росію до локалізації Китаю. Йому явно не хочеться залишитися в пам’яті американців людиною, що виграла битву, та прогнала війну.

Але в нинішніх умовах здійснити це практично неможливо. Доки Китай реально не почне загрозувати Росії, наприклад, жорстко підминаючи Середню Азію і витискаючи звідти РФ, російська еліта на такий кульбіт не згодиться. А Китай, своєю чергою, проникаючи і в Середню Азію, і в Кавказ, і в Далекий Схід, і в Сибір, максимально уникає конфліктних ситуацій. Позиціонуючи свої дії лише як взаємовигідну торгівлю, що максимально враховує життєві інтереси РФ.

Є ще одна умова, за якої Росія погодилася б на цей історичний розворот: згоди світової спільноти на анексію України. Але це теж

агресивної поведінки російського уряду” (Там само).

Si vis pacem, para bellum

Хочеш миру — готуйся до війни! — проголошує латинський афоризм мудрість, перевірену тисячолітнім досвідом міждержавних стосунків. На жаль, сьогодні вона знову актуалізується. І це та об’єктивна реальність, той пункт відліку, який необхідно враховувати вітчизняним аналітикам у дослідженнях глобальних процесів. Бо світ знову пірнає у смугу нестабільності. На це звертають увагу багато незашорених мислителів, пошлюся на міркування лише двох, абсолютно неподібних один на одного: керуючого директором Jigsaw (колишня назва Google Ideas) Скотта Карпентера і славної пам’яті Левка Лук’яненка.

Карпентер, відповідаючи на запитання про причини кризи сучасного світового порядку, зауважує, що міжнародна система ніколи в історії не була настільки стабільною, наскільки про неї думали. Післявоєнний світовий

«Реформою» — по людях На що перетворюють нашу пошту

Петро АНТОНЕНКО

Телефоную своєму землякові в Авдіївку, що в Куликівському районі на Чернігівщині. Запитую, чи прочитав він сьогоднішній (цебто за п'ятницю) номер районної газети? “Яке там! — відповідає. — Нам що газету доставлять через 6 днів, у наступний четвер”.

Це втілюється так звана реформа “Укрпошти” під назвою “Сільське поштове відділення”.

Але що значить доставка передплатників газети через 6 днів на сьомий після виходу? Особливо місцевої, районної. До речі, після проведеного наразі роздержавлення цієї преси, тобто вилучення з числа співзасновників місцевої влади — райдержадміністрації і райрад, ці газети стали набагато свіжішими, наразі почали писати про те, що цікавить і хвилює людей. Читацька аудиторія, звичайно, зменшується, як і сільське населення. І все ж по кілька тисяч передплатників районки мають, а сумарно по області близько 100 тисяч.

І ось “шестиденна” газета. По-перше, читачеві можна одразу перекреслити програму телепередач на півтижня, що їх друкують райгазети. Закреслити багато іншого, термінового, і, між іншим, це оплачені читачами, замовниками публікації. Скажімо, вітання з ювілеями, поминання, які дають якраз під дати. Або оголошення — запрошення на свято чи ярмарок у суботу або неділю. А читач у четвер читає, що його запрошують на недільний захід.

Зараз, коли починається передплата на наступний рік, редакції районних і обласних газет просто в розпачі — як бути з такою доставкою періодичних видань і хто тепер нормально вестиме на них передплату?

Навесні Державне підприємство “Укрпошта” розпочало так звану реформу обслуговування сільського населення. Суть задуму в тому, що планують закрити всі поштові відділення в селах, де населення менше 2-х тисяч. Для Чернігівщини, а саме її “Укрпошта” обрала для свого “пілотного проекту”, це означає закриття майже всіх сільських поштових відділень, адже в області лічені села мають більше 2-х тисяч мешканців. Закриті відділення планували

замінити на пересувні: за певним графіком у село має приїхати автівка з кількома поштовиками, які похопцем, за 2-3 години виконуватимуть всю колишню роботу відділень.

Якийсь час паралельно працювали і стаціонарні поштові відділення, і пересувні. Зараз майже в усіх селах пошти не працюють.

Від початку ці дії викликали гостру негативну реакцію і селян, і місцевої влади. Зокрема й облдержадміністрації і облради, які направили в столицю звернення із запереченням проти реформи пошти в такому недоцільному форматі. Пропонували компромісний варіант. Реакції “Укрпошти” не дочекались.

Варто зазначити, що пошта, окрім доставки кореспонденції, періодики, займається виплатою пенсій, а також прийомом комунальних платежів.

Якими ж були перші тижні поштового експерименту? На жаль, невтішні. Ось, наприклад, типова картина по моему Куликівському району. Щоб не дорікнути в упередженості, даю слово мешканцям району.

Говорить **Наталія Притиковська**, виконувач обов'язків старости села **Бакланова Муравійка** (що за 20 км від Чернігова): “Завжди кажуть, що в нас реформи для людей, а виходить — навпаки. Мене вразило ставлення нової листоноші, яка в село привозить пошту. Кинула газети і каже: “Навіщо вона, ця періодика?” А листоноші нашої порадила: “Роздайте, як хочете. Кому — менше, кому — більше”. Це жарт такий невдалий чи що?”

Майже весь Куликівський район, окрім одного села, не так давно об'єднався в територіальну громаду. Головою Куликівської ОТГ обрано **Наталію Халімон**, яка до цього була головою районної ради. Молода, енергійна, педагог за фахом, працювала директором школи у рідному селі Ковчин, говорить: “Ми з самого початку були не в захваті від реформи і застерігали керівництво дирекції обласної пошти про негативні наслідки. Це ще навіть немає зими. З іншого боку, бабуся в селі звикла до свого поштаря, довіряє йому, а зараз почнуть ходити чужі люди. У жодному селі немає такої людини, яка була б задоволена

тими змінами, що пропонує керівництво “Укрпошти”. У жодному!

Крайня ситуація в Ковчині: приїхали поштарі з пересувного відділення, люди зібралися, 130 тисяч гривень пенсії так і не роздали, кинули ці гроші листоноші і поїхали. Та була просто шокована. Видзвонила родичів і кого тільки могла, перекладаючи чужим людям — хіба це припустимо? Наразі впали накладі районки по всіх селах. Такі дії керівництва “Укрпошти” дискредитують саму ідею децентралізації”.

Говорить голова Асоціації регіональних ЗМІ України, голова обласної організації НСЖУ, редактор Менської райгазети “Наше слово” **Олександр Назаренко**: “Накладі газет упали, хоча керівництво регіональної дирекції “Укрпошти” обіцяло їх утримати. Головний аргумент від листонош: а воно нам треба, нас усе одно викидають на вулицю”.

Зараз в області, крім давніх проблем загальноукраїнського плану, додалася ще одна гаряча тема — оця недолуга “реформа” пошти. Вже дійшло до акцій протесту, обурені селяни перекривають автошляхи.

Ось красномовні цифри по нашій Чернігівській “експериментальній” для пошти області, при тому, що тут мешкає трохи більше мільйона населення. Сумарний наклад лише місцевих передплатних видань, тобто районних і обласних газет, становить 240 тисяч! Та ще понад 200 тисяч передплати всеукраїнських видань. Оскільки сім'ї, як правило, передплатують одну, максимум дві газети, то й порахуйте — і це менш як на 400 тисяч сімей області. Виходить, ні телебачення, ні інтернет не відбили у людей бажання читати пресу.

І чому ж ця горе-реформа збіглася з децентралізацією і з роздержавленням місцевої преси. Підозрілий збіг. І його важко пояснити аргументами керівництва “Укрпошти” про економію коштів. В останні роки українська пошта отримала право торгувати газом, страхувати автомобілі, на підході — відкриття власного поштового банку. Та й на шалених зарплатах керівництва можна було б зекономити. Досить сказати, що зарплата у начальника обласної пошти — 150 тисяч гривень, плюс величезні доплати і приплати. У столичних поштових керівників — відповідно вище. І це в країні, де мільйони людей живуть на оту жалюгідну пенсію, яку ще треба “вибивати” у поштовиків.

Це що — зачистка інформаційного простору і згортання свободи слова перед черговими виборчими?

«Під знаком творчого знайомства»

Н. ФЕДОРЧЕНКО,
провідний бібліограф Богуславської рай-
бібліотеки

На початку вересня до Богуславської районної бібліотеки з цінними дарунками завітав наш земляк Володимир Юхимович Мельниченко, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка, академік НАПН України, заслужений діяч науки України, член НСПУ. Він поповнив нашу бібліотеку унікальними творами, важливими і захопливими для кожного свідомого українця: це його власні видання, а також поезія незабутнього Бориса Олійника, двотомник творів Леся Танюка “Лінія життя”. Зібрання творів Бориса Грінченка зацікавить і учнів, і вчителів.

Низку власних книжок передав Володимир Юхимович нашим читачам. Привертає увагу видання “Микола Гоголь у Москві”: авторська енциклопедія-хронолог, ілюстрована графічними й архівними знахідками, багато з яких друкуються вперше, а також праця “Прапор України на Арбаті”, де особливе значення має розділ “Грушевський на Арбаті”, бо висвітлюється діяльність великого українця з осені 1916 року до весни 1917 року.

Очолоючи Культурний центр уродовж майже п'ятнадцяти років, Володимир Мельниченко не лише створив унікальну концепцію діяльності принципово нової для незалежної України державної установи, а й блискуче реалізував її, утвердивши духовну присутність України в самому серці Росії. У стінах Центру виступали шевченківські лауреати Іван Драч, Борис Олійник, Дмитро Павличко, Микола Жулинський, Ніна Матвієнко, Марія Матіос, Василь Нечепя, Марія Стефюк, Богдан Ступка, Дмитро Стус та багато інших.

У Культурному центрі також виступали Національний заслужений академічний український народний хор ім. Г. Верьовки, Національна заслужена хорова капела “Думка”, Народна академічна капела “Почайна”, Черкаський академічний заслужений український народний хор, вокальна формація “Пікардійська терція”, чоловічі квіртети “Гетьман” та “Явір”, Хорова капела ім. О. Кошиця Богуславського гуманітарного коледжу ім. І. С. Нечужа-Левицького та інші ушлюблені творчі колективи й відомі особистості.

Якось Борис Олійник наголосив: “Культурний центр України в Москві своїми реальними справами в пропаганді духовних надбань нашої держави чинить щоденно і подвижницьки. І значною чинністю завдяки його директорові, який стоїть при колісцях цієї Інституції, Володимир Юхимовичу Мельниченку та його славному гурту талановитих особистостей”.

Ось такий він, наш земляк з Медвина, — талановитий, скромний, а ще справжній ширий українець.

Дерев'яний фестиваль

У Криворізькому дерев'яному фестивалі 15 вересня у парку “Саксаганський” візьмуть участь понад 70 самобутніх майстрів по дереву, а також інші творчі люди. Працюватиме пересувна інформаційна виставка “Місто. Дерево. Людина”. Насамперед вона цікава тим відвідувачам, які переймаються питаннями зелених зон і роллю дерев у міському середовищі. Екскурсиводами будуть учні загальноосвітньої школи № 123, члени учнівського лісництва “Дубочок” разом із представниками громадської організації “Еко клуб “Еремурс”. Завдання і конкурси від учасників шкільного лісництва “Дубочок” цікаві й інтригуючі. Відомий у Кривому Розі підприємець Віталій Буравіцький представить на одній з алей парку нуклеуси-трансформери (бджолині вулики) ручної роботи. Їх уже бачили криворіжці та гості міста, які відвідали медфест в серпні.

Дерев'яні будиночки, столи, стільці, кушетки, плетені з лози торшери, дерев'яні вироби — усе це можна буде побачити в парку 15 вересня. І не тільки помилуватись, а й замовити у майстрів. Буде і дерев'яна пересувна лавка, і білосніжна весільна карета, яку надасть “Кінний двір на змищі” (керівник Богдан Кузмінський). Дітвора і до-

рослі зможуть покататися в цій дивовижній кареті, керувати гнідими конячками. Неповторні вироби продемонструють держпідприємство “Криворізьке лісове господарство”, заводи і фабрики регіону. Активну участь у дерев'яному фестивалі, як завжди, візьмуть школи, ліцеї, гімназії, педагогічний університет, ботанічний сад.

Голова оргкомітету Криворізького дерев'яного фестивалю — 2018, журналіст “Домашньої газети”, голова Криворізького МО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Микола Крамаренко запрошує всіх на народне свято, яке проводиться разом із Саксаганським районним виконавчим комітетом.

Полтавська «Жіноча громада» віддала шану борцям за волю України

Багато є імен славних земляків, котрі свої життя присвятили батьківському краю, його духовному відродженню й розвоєві. Серед них — видатний полтавець, просвітянин Микола Дмитрієв, чиї 110-ті роковини пам'яті щойно минули.

Валентина ШЕМЧУК

Його заслуги в царині українського права, розбудови громадського життя, становлення національної школи і преси неозціненні. Він був непохитним народним адвокатом, захисником рідної мови, редактором першого на теренах Наддніпрянської України демократичного часопису “Рідний край”. 24 серпня 2018 року лягли квіти до меморіальної дошки Миколі Дмитрієву й від ініціаторів її встановлення в Полтаві. Пам'ятна дошка “Українському Цицеронові”, “пообратиму” Панаса Мирного, культурно-освітньому діячеві й публіцисту Миколі Дмитрієву відкрита з метою здійснення власного безпрецедентного за тривалістю — 20-річного винятково добродійного проекту “Вшанування пам'яті Великих Ук-

раїнців меморіальними дошками й пам'ятними знаками на Полтавщині, в Україні й світі”, який організували полтавські громадські лідери, лауреати премії ім. Панаса Мирного заслужений працівник культури України Валентина Шемчук і член Ради підприємців Полтави Вадим Голобородов.

Ще 2008 року ми відкрили меморіальну дошку Миколі Дмитрієву до 100-х роковин його пам'яті на будинку, де він мешкав. Нині поруч обеліск Небесним Лицарям Майдану — сьогоднішнім Героям боротьби за Незалежність рідної землі. Розпорядженням голови Полтавської облдержадміністрації Валерія Головка на пропозицію голови обласного відділення Міжнародної організації “Жіноча громада” Валентини Шемчук у Полтаві з'явилася вулиця, названа ім'ям Миколи Дмитрієва.

90 років з дня арешту Забуянських школярів

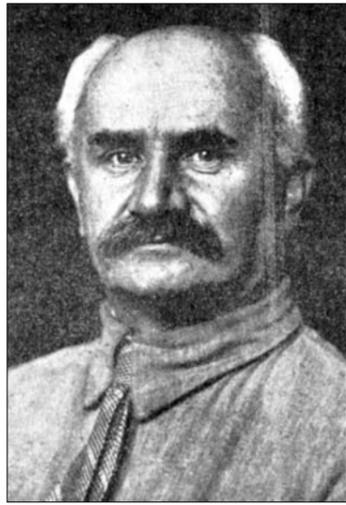
Євген БУКЕТ

“На самій західній границі Київщини, там, де починаються великі Радомішльські ліси Волині, в Макарівському районі, за великим торфовим болотом Буян, є село Забуяни, а по-місцевому його ще й звать Забуяння. Ідеалізувати красу його природи нема за що: з півночі — неродючі піски, зі сходу — болото Буян, з півдня і заходу — величезні мішані ліси.

Не можна обминути оригінальності місцевої весни. Особливо у вечірню пору жаби Буяна влаштовують гучний концерт. У лісі, за розставанням снігу, розцвітаються біленькі квіти — сон, пізніше на поверхню вилазить багато гадюк та вужів, прилітають маси різного птаства і відслів чути концерт інших виконавців. Забуянці так зжилися з цією дикою природою, що діти носять вужів у кишенях до школи і додому.

І це глухе село, що розташоване було за 18 кілометрів від залізничної Київ-Ковель (зараз уже має залізнична вітка до торфовища) та за 15 кілометрів від районного центру Макарів, з його бездоріжжями та диким виглядом природи, заслуговує на те, щоб воно ввійшло в історію національно-визвольної боротьби українського народу.

Ще до великих історичних подій 1917—20 рр. культурний рівень і національна свідомість тут були високі. Багато забуянців брало активну участь у збройній боротьбі єдиного українського

Володимир Дурдуківський

фронту проти більшовицької Москви, багато їх полягло на цьому фронті, багато замордовано і вислано на далеку північ та Сибір органами ГПУ чи НКВД.

Самотня старенька бабуся, місцева жителька Квашенко, часто розповідала у своїй осиротілій хаті забуянським школярам, що вона мала п'ятьох синів, що всім їм дала раду, вивчила й що всі вони віддали своє молоде життя за обездолену нашу Україну. Старенька бабуся викликала в дитворі велике зацікавлення до політичного життя України. Подібних бабусь і оповідань у Забуянні було багато. Але вирішальний вплив на дитвору мала “Історія України” М. Грушевського та Коваленка, які переходили з рук у руки, як дуже цікаві книжки. Прочитане школярі між собою обговорювали.

Варто ще згадати, що на школярів мав великий позитивний вплив, хоч безпосередньої участі в їхньому русі не брав, завідувач семирічки, небіж академіка Сергія Єфремова — Тихон Теофанович Єфремов, здібна людина, педагог, літературознавець, що прибув до Забуяння десь 1925 року і

Наприкінці 1920-х років у с. Забуянні на Макарівщині відбулися події, які назавжди увійшли в історію української національно-визвольної боротьби. Дізнався про них зі статті-спомину, що була опублікована в одній із діаспорних газет (“Український вісник”, №10, 18 червня 1944 р.). Її автор — колишній учень забуянської школи, безпосередній учасник описаних подій, інженер Володимир Личенко-Лихитченко, який був учасником З'їзду українських інженерів у Торонто 1952 року. І хоча, на мою думку, окремі фрагменти цих спогадів видаються сумнівними (див. коментарі), ключові моменти описані цілком правдоподібно.

Нижче подаю скорочений текст Володимира ЛИХИТЧЕНКА, адаптований мною суцільним українським правописом.

організував тут зразкову трудову школу.

Т. Єфремов мав найкращі зв'язки з відомим нам із процесу СВУ Володимиром Дурдуківським, завідувачем зразкової семирічної трудшколи ім. Т. Г. Шевченка, що містилась в Києві на Львівській вулиці біля церкви Вознесіння. Слава про зразкову організацію навчання в цих двох школах була широковідома в Україні. Кому було щастя попадати до цих шкіл вчитися, той мав гордість з того. Це однаково стосувалось і до учнів, і до педагогів. Обидва великі організатори й гуманісти-педагогі прищеплювали своїм учням крім знання ще й високу мораль, охайність і чесність.

Педагогічний колектив Тихон Єфремов старанно підбирав. В переповнену школу в Забуянні вели дітей не тільки з Макарівського району, а й з Боролянського, Бишівського, Радомішльського. Частина дитвори сюди вже прибула з національними впливами.

Райком партії розпочав займатися справою комуністичного виховання дітей і особливо його увага була прикута до семирічки в Забуянні. Почали розбудовувати піонерську і комсомольську організації. Але все це накрилось мокрим рядном. Організації існували формально, а дитвора жила іншим життям. Всі учні в школі і по селу співають український національний гімн, марш січовиків, “А вже років двісті”, про Шевченка “Зійшов місяць, зійшов ясний” і т. ін.

Це стало відомо в РКП(б) і в Києві. Т. Єфремова 1927 року переводять до Гостомеля під Києвом, підозрюючи в цьому його вину. На його місце посилають чекіста Коваленка, який мав все розкрити. Про ці перетасування ми тоді нічого не відали і продовжували свою діяльність ще зі збільшеною силою. До школи ще прибув з с. Малий Карашин учень, Бичок Захар, який ще більше пробуджує національно-школярів. Крім читання забороненої “Історії України” та співів, школярі почали збирати зброю для організованого повстання.

Обмірковують питання військових кадрів, планується посилка окремих учнів до советських військових шкіл.

Але дитячий розум для цього був ще замалий. Чекіст Коваленко налагоджує шпигунську роботу серед учнів, викрадаються листи переписки з учнями першої трудшколи ім. Т. Г. Шевченка в Києві, починаються допити.

Взимку з 1927 на 1928 р. з Києва прибуває від окружного ГПУ спеціальний слідчий Петров, що робить повальні допити учнів. Цей момент був для учнів моментом переполоху. Всі вже думали, що “щось буде”. Але несподівано, як з'явився, так і зник Петров. Школярі трохи вгамувались і, почувачи себе героями, продовжували свою справу. Частина завербованих Коваленком на шпигунську роботу застерігала. Учні ходили з шаблюкою, вогнепальною зброєю й готувалися до чогось особливого. Хоч організаційного оформлення тут не було,

З'їзд українських інженерів, Торонто, 1952 р.

Сидять (зліва): Михайло Кос, Михайло Солодуха, НН, Михайло Кміт, НН, Віра Кос; стоять, другий ряд: Степан Бровчук, Михайло Бручковський, Дмитро Неґрич, НН, Степан Генік-Березовський, Василь Вацик, Сильвестер Ремеза, Андрій Федина; третій ряд: Ярослав Вергановський, Володимир Личенко-Лихитченко, Ярослав Федюшко, Роман Романчукевич, Мирослав Козій

але справа стояла на високому ідейному ґрунті, дитвора була згуртована.

Петров подав матеріал до вищих інстанцій. Справа була складна, бо вчителі з цим рухом не зв'язані, а закону на карання дітей за контрреволюцію не було. Але далі допускати таке становище ГПУ не могло, бо національні ідеї розходились з Забуянню по всьому Макарівському і сусідніх районах.

11 червня вдосвіта до Забуянської школи прибуває через Макарів на двох підводах з Києва ГПУ і зразу ж арештовують групу учнів та педагога Омельчука Якова Васильовича, колишнього учасника визвольних змагань 1917—20 років, родом з села Липівки. В обідню пору всіх везуть до Макарівської тюрми (48 км від Києва). В цей момент ми зрозуміли, чому не арештовано нашого штабного активіста Волошенка Ладька: як потім довідались, він, за завданням Коваленка, намагався оформити нашу спільноту в організацію, щоб потім ГПУ могло легше з нами розправитись.

В обдертих, з блошицями, камерах Макарівської тюрми 13—16-річні школярі просиділи недовго. Цілу добу ми не спали, бо вночі горіло світло і нас лякали блошиці. 12 червня, через ст. Боролянська, потягом ми опинилися в Києві. Пізно ввечері нас порозкидали по камерах окружного ГПУ на вул. Єкатеринській, 10. Я попав з одним учнем в камеру, де вже сидів ні в чому не винний Т. Єфремов. У руках у нього була “Сонячна машина” Винниченка.

Нас прийняли насторожено, з увагою. Коли ж на запитання ми розповідали, за що попали, зчинився неймовірний галас. Як виявилось, в камері були майже самі українці, за винятком одного німця з ДВУ — Йоґансона та одного контрабандиста невідомої національності. Камера була середнього розміру, з двоповерховими парами, з одним вікном в двір. Серед галасу особливо виділявся кремезний чоловік, як потім ми довідались, колишній

член Української Центральної Ради Авдїєнко. Він вигукував: “Слава! Слава! Україна не загине, ми маємо зміну!”

Т. Єфремов був похмурий і з нами не говорив. Як свіжих, нас розмістили в кутку найдалі від вікна: біля вікна були в'язні, що найдовше сиділи, серед яких був і Авдїєнко. Авдїєнко керував камерним життям. Під його команду щоденно камера співала “Ревуть, стогнуть гори”, велись стуками переговори з сусідніми камерами. Трохи згодом Т. Єфремова від нас перевели в іншу камеру, а до нас падає, як в'язень, Озерський, як потім ми довідались голова Укрнауки, який детально ознайомився з нашою історією. Ми охоче розповідали всім зацікавленим, за що сидимо, й серед маси в'язнів-українців почували себе гордими.

Через тиждень почались допити. Слідство переводив жид Родал російською мовою. Від нас він домагався, щоб ми підтвердили участь в нашій справі Т. Єфремова та Я. Омельчука, але всі відповіді для нього були незадовільні. Під час допитів сиділи зацікавлені інші чекісти. У всіх на відповіді були однотайні. На запитання:

— Як звалась ваша організація?

— Ми організації не мали, ми були однодумці!

— Що хотіли однодумці?

— Вільної Незалежної України!

Один слухач чекіст каже: — Ви ж маєте зараз Незалежну Радянську Україну.

На це наша відповідь:

— Якби була така Україна, то ми і ви тут би не сиділи, а на вашому місці були б українці, що допитували б ворогів українського народу. От ви не кажете, що не шануєте прав українців на своїй землі, а чому не допитуєте нас на рідній українській мові? Ви ж бачите, що російської ми не знаємо.

Один слухач зауважив: — Якби ви так боролися за справу пролетаріату, то були б герої!

Родал, зніяковівши трохи від несподіваного зауваження, “посив”:

— Я тут новий робітник і вивчити українську мову ще не встиг. Твої погляди, простота і сміливість мені подобаються. Але переконання твої неправдиві.

Нічого компрометуючого ГПУ не добилося від школярів для винищення української інтелігенції. Безумовно, за цією справою слідкувала Москва, а наслідки слідства були для чекістів не тільки розчаруванням, а й політично шкідливі, бо в камерах учні почули багато того, чого не чули на волі, а слава про їхню боротьбу розходилась всюди, бо через камеру щоденно переходила велика маса політичних й таких, які сиділи по декілька днів і виходили на волю. Крім цього, в Макарівському районі арешт дитвори зробив сильне загальне враження. Тому слідство велось спішно.

Через два тижні нам зачитали акт обвинувачення за контрреволюційну діяльність. Тільки педагогі були без доведеного обвинувачення. Не дивлячись на це, Тихона Єфремова і Якова Омельчука виправдано на висилку, де другий з них незабаром і вмер від туберкульозу. Арештованих школярів на цей раз, крім тюремного слідства, не покарали.

27 червня обірані, брудні забуянські школярі з торбинками прямували по Лютеранській вулиці в напрямку Хрещатика. Якось жінка голосно промовила до своєї знайомої:

— Диви! Дитвора суне з ГПУ. Не вже вони взяли й за таких хлопчиків?

На Хрещатику хлопчики розпитали дорогу до двірця (застаріле вокзал — Є. Букет), а на двірці потяг до ст. Боролянська.

Десь у середині липня зібрали до Макарова частину Родановських школярів. Слідчий Родал пояснив:

— Хто буде продовжувати те, що було до арешту, тому буде погано!

З закінченням слідства зник із Забуяння завідувач-чекіст Коваленко. На його місце прислано продажного Хриненка, що по зв'язу поведився зі школярами та докоряв за їхній винок. Однак Хриненко не задушив національного патріотизму в школі. Проявляли його тепер тільки учні, які не були під арештом, але більш уміло. Часто було чути несамовитий крик Хриненка:

— Що ви пойте петлюровські песні?!

Кругом затихало. Ті, хто були під арештом, якби змовились, всі мовчали, а пізніше з задоволенням робили висновки:

— Добре, що нас поарештовували тоді, коли були дітьми і ми не знали, що є таке ГПУ, чим воно займається та як.

Але радість була передчасна. Кару пізніше, коли стали повнолітніми, ми одержали всі, тільки кожний в іншому місці та в інший час. Більшість зникла безслідно. Лише відомо, що найкращий патріот Захар Бичок арештований в Коростишеві Житомирської області й спроваджений десь на висилку.

1943 року влітку авторові цих рядків була нагода побути в с. Забуянні. Школа стоїть наче б у роках 1927—28, але нема учнів і вчителів. Селяни з гордістю згадують бувшу зразкову школу з її національними традиціями.

Я розшукав одну родину, яку повідомив, що в таборах бачив їх господаря. Родичі були раді хоч і такої вісті”.

Із когорти творців листопадового зриву

Богдан ВИХАНСЬКИЙ,
вчитель історії, пенсіонер

Володимир Старосольський був у тій першій когорті борців за волю України. Сталось так, що його батько, народжений у Перемишлі (хоч предки з Самбірщини, бо містечко Стара Сіль за якихось 10 км від Самбора, отже, він мій земляк), де маючи добрі статки і вищу юридичну освіту, став у місті Ярославі (на самому західному порубіжжі західноукраїнських земель з Польщею), куди був направлений після закінчення Львівського університету, спершу начальником повітового суду, а потім і бургомістром, взяв собі за дружину дочку такого ж бургомистра із сусіднього повітового міста Сянока, австрійського німця, котра, щоправда, закінчила польську школу. Коли Володимирові було 6 років, батько помер, а з ним знівеловався й український вплив, бо вдома і навколо було лише польське середовище, а українську (руську) можна було почути хлопчику з панської родини лише десь на ярмарку. Щоправда, як із гордістю згадував він опісля, мама-німкеня, яка з ним і дочкою розмовляла постійно польською мовою, в якісь важливі моменти життя неодноразово повторювала, що він “русин”. На щастя, в шкільні роки друзями-однокурсниками його стали двоє українців, серед них Антін Рак, який у майбутньому стане суддею апеляційного суду, та всім нам відомий, бо дожив до наших днів (перейшовши 100-літній рубікон) видатний український

Адвокат Володимир Старосольський у залі суду

композитор Станіслав Людкевич, що народився у тому ж Ярославі. Саме під їхнім впливом він утвердився у своєму українстві й отримав український дух.

Закінчивши гімназію в Перемишлі, він вирішив піти батьковим шляхом і вступив на правничий факультет Краківського університету. І тут доля була присхильною до нього. У університеті він, вступивши у студентську громаду, потоваришував з Іваном Трушем і Василем Стефаніком, і дуже скоро усвідомив, що Україна потребує від нього не тільки романтичної діяльності, а й реальних справ. Так українство опановує його мозок і серце, вибудовує напрям його подальшого життя, тож уже через рік він перебирається до Львова на такий же правничий факультет університету, де дуже швидко стає не тільки членом студентської громади, а й чільним її діячем.

Саме в той час у шовіністичному та сполонізованому університеті починається боротьба за право українців мати у ньому хоч щось своє, українське (хоч якийсь факультет чи кафедру), а на вищому рівні — щоб влада відкрила український університет. Ступінь напруги був такий високий, що доходить до смертовбивства (1902 року сфанатизований польський молодик-шовініст вбиває українського студента Адама Коцка, що стає відомим у всій Європі, цим питанням починає займатися і австрійський парламент, у якому з промовою виступив член палати панів, митрополит і Глава нашої Греко-Католицької Церкви Андрей Шептицький. Боротьба закінчується майже перемогою, бо уряду дано завдання вже 1914 року відкрити український університет. До речі, Росія зчинила з приводу цього велетенський галас, що це во-

Нинішній 2018-й — рік постанови 100-річчя самостійної Української держави в Західній Україні під назвою ЗУНР, — святкуватимемо восени, позаяк основні революційні події розпочалися наприкінці жовтня—на початку листопада того ж 1918 року. Згадаймо одного з найактивніших діячів і творців національного й політичного пробудження західної гілки нашого народу, який із когортою таких, як він, за короткий час так зуміли усвідомити народ, що він вийшов на арену політичної боротьби, на що не сподівався навіть Франко, стверджуючи всього за кілька літ перед тим, що це поки що “ПОЗА МЕЖАМИ МОЖЛИВОГО”...

Не забуваймо, що внаслідок 400-літнього поневолення шляхетсько-магнатською Польщею, яке не припинялося і за часів австрійського панування, наш галицький люд був принижений в Європі, і саме про нього той же Франко вже після скасування панщини 1848 року казав, що має пройти два-три покоління, поки наш селянин перестане цілувати в руку кожного пана і перестане вважати паном того, хто носить краватку!!!

рожа акція австрійців щодо неї, що і стало ще одним приводом до участі її в антиавстрійській коаліції у I Світовій війні. А от у студентській боротьбі це виростає у демонстративний вихід студентів-українців із шовіністичного університету в інші університети Європи для продовження навчання. Саме таку акцію запланувала здійснити студентська громада університету й одним із її поборників був Володимир Старосольський. Повним успіхом вона завершитися не могла, бо не всі студенти мали для того матеріальні можливості, але вже те, що понад 500 студентів серед року демонстративно покинули Львівський університет і перебралися на навчання у Віденський, Берлінський, Стокгольмський і інші університети, змусило європейських політиків заговорити про українське питання і вирішення його в найближчий час.

Володимир перебрався у Віденський університет, і це розширило діапазон його проукраїнської діяльності. Саме він очолює тут славнозвісну віденську студентську “Січ” і від її імені прибув до Львова на велике студентське віче, де виступив із промовою у справі українського університету. Поряд із цим у співпраці з відомим студентським діячем і політиком Лонгином Цегельським він створює у Львові потужну молодіжну громадсько-політичну організацію під назвою “Молода Україна”. Хоч не була вона зареєстрована і не мала навіть Статуту, та нараховувала понад 3 тисячі членів і була дуже діяльною і зорганізованою. Видаючи свій журнал під такою ж назвою, вона налагодила зв'язки з молоддю з Наддніпрянської України і друкувала отримані від них листи. Коли їм до рук потрапила праця Миколи Міхновського “Самостійна Україна”, вони передрукували її і переслали кілька пачок наддніпрянцям. До речі, друкувала свої твори у їхньому журналі і Леся Українка, котра, приїжджаючи у Львів, завжди зупинялася у Старосольських. Дуже поважною акцією, яку здійснила ця організація, було проведення селянських страйків 1901 року, в яких взяла участь більше 100 тисяч українських селян. Хоч був це соціальний протест, мав він дуже виразний національний характер, бо був спрямований проти польських дідичів і магнатів.

Саме в той час Володимир закінчує університет, одружується з дочкою відомого українського правника Володимира Шухевича і засновує у Львові свою адвокатську канцелярію, у якій стає захисником знедолених і бідних. Щоправда, як краший випускник, отримує він ще й стипендію міністра освіти, яка дає йому можливість стати науковцем, тобто продовжувати навчання на короткострокових курсах в університетах Берліна, Граца, Гайдельберга... Напи-

Полковник Мирон Тарнавський і четар Володимир Старосольський у штабі Коша УСС, 1916

савши в підсумку наукову працю “Принципи майорату”, на яку отримує схвальні відгуки, міг взятися до написання габлітаційної праці на здобуття звання професора права, але передумує, бо віддається праці в адвокатській канцелярії та громадській роботі. Найгучнішим процесом, у якому йому довелося взяти участь, була оборона студента Мирослава Січинського, який 1908 року вбиває губернатора Галичини графа-поляка Андрія Потоцького, помщаючись за криваві й сфальсифіковані вибори, проведені за його урядовання та урядовання його попередника графа Бадені. Справа набула міжнародного резонансу, тим більше, що граф був м'якою людиною, зразковим сім'янином (мав 12 дітей), люблячим сином, який упродовж багатьох літ писав щоденно сповнені любові листи своїй матері! Таке міг вчинити лише бузув'іра-українець, — таке головне резюме сторони обвинувачення, та його легко розбив захист, представивши газетні матеріали кількарічної давності, у яких поляки до небес возвеличували подвиг своєї родочки, яка вбила якогось держиморду на території підросійської Польщі. Січинського вирвали з-під смертного вироку, а опісля організували втечу з тюрми.

Та над Європою уже витає привид великої війни, в яку обов'язково будуть втягнуті Російська і Австро-Угорська імперії, отже, Україні нічого очікувати Божого змилювання, а варто швидко готуватися до неї. Тож нічого дивного, що саме В. Старосольський стане на чолі напіввійськової організації “Січові Стрільці”, яка постане 1913 року, і саме він виведе перших 500 січовиків на вулиці Львова 28 червня 1914 року, де на честь 100-річчя з дня народжен-

Родина Старосольських: Уляна, Володимир, Одарка, Ігор, Юрій

Володимир Старосольський

ня Тараса Шевченка (це свято Галичина святкуватиме упродовж усього року) українці відбудуватимуть великий Здвиг, демонструючи своїм відвічним “родакам і приятелям” із Заходу і Сходу, як і собі свою готовність до боротьби за волю України. Саме він єдиний із невійськовиків вступить в Український Військовий Комітет, щоб разом зі своїми соколятами-січовиками вночі 31 жовтня 1918 року силою взяти владу в австрійців і, піднявши над княжим Львовом національний прапор, проголосити встановлення української влади у всій Галичині. Наступного дня він радітиме, що все вдалося, та ще того ж дня, повертаючись із Кадри (бази січовиків) до Львова на паровозі, його схоплять поляки і запрохнуть у концтабір у місто Домб'є під Краковом, де він промучиться майже рік, і аж тоді його виміняють на відомого польського політика графа Дідушицького. Та за той час ні уряд ЗУНР, ні УГА в Галичині вже не буде: під натиском польських військ вони відійдуть в УНР, туди ж віддадуть і В. Старосольського. Там він якийсь час працюватиме на посаді товариша (заступника) міністра закордонних справ В. Темницького, а опісля професором Кам'янець-Подільського державного університету.

Після поразки українських визвольних змагань живе в еміграції, спершу в Відні, а з утворенням Українського Вільного університету в Празі переїжджає туди, де працює професором права. Займається й науковою роботою: 1921 року видає головну наукову працю свого життя під назвою “Теорія нації”. 1923-го виходить у двох томах на 1063 сторінках університетський підручник “Держава і політичне право”. Коли в Речі Посполитій Польській ситуація дещо стабілізується, вирішує 1927 року переїхати в Львів, щоб і далі займатися обороною і захистом знедолених. Жаль йому і трьох своїх дітей, яким доводиться жити без батька. Справ вистачає, особливо політичних, адже молоді, проживши якусь дрібку часу у вільній Українській державі, і знати не хоче польської окупації, вчиняє різноманітні акції, бореться, як може і як уміє. Серед процесів, які взявся вести В. Старосольський, найбільшого розголосу набули справи С. Мельничука і П. Шеремети, В. Мартинця і Д. Шумука, а особливо Миколи Лемика, члена ОУН, який на знак протесту проти Голодомору, що вчинила більшовицька влада в Україні, вбиває в приміщенні радянського консульства в Львові працівника консульства Майлова і дає себе заарештувати польській поліції, щоб на суді розкрити ту жахливу правду, яку намагається приховати більшовизм, а Європа і світ вдають, що не бачать її.

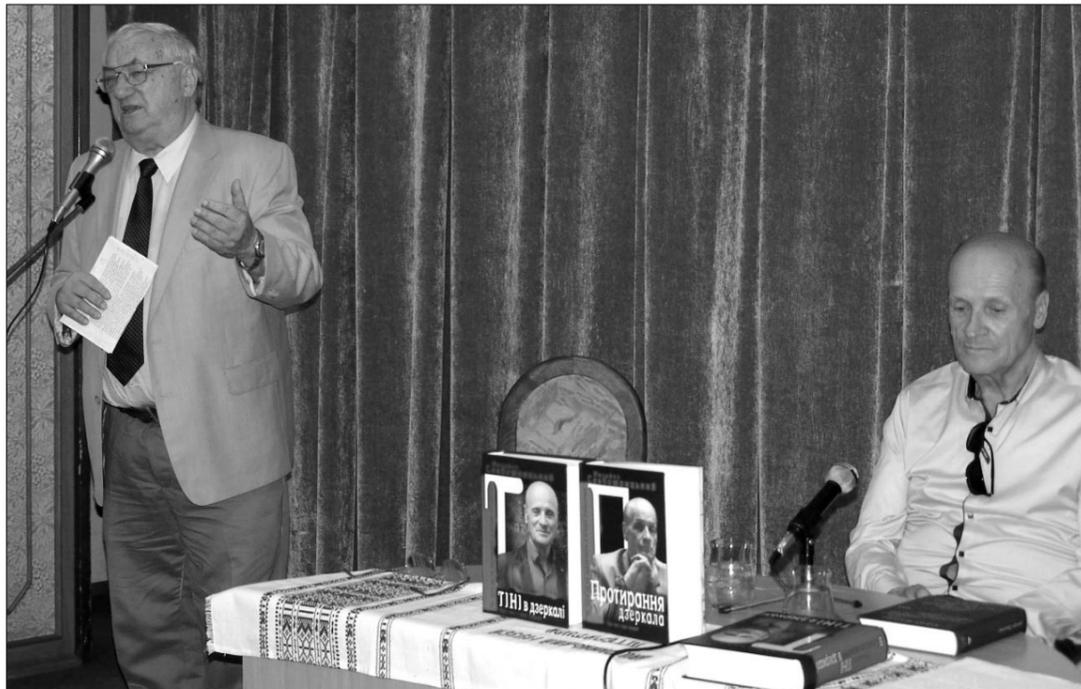
Уже через одну цю справу В. Старосольському слід було втікати перед наближенням більшовиків 1939 року, та він чомусь зигнорував цю небезпеку і залишився у Львові. Спершу йому навіть дозволили викладати право в університеті, а через якийсь час “покликали до ректора”, що означало кінець, більше цієї людини ніхто не побачив. Як стало пізніше відомо, сім'ю вивезли на заслання в Казахстан, а його після судилища вкинули в сибірську в'язницю в місті Мар'їнськ, де він за короткий час і загинув. Аж у часи Незалежності стало відомо про цю велику людину — вченого, політика, юриста, патріота і що найголовніше — “батька січового стрілецтва”, одного з будівничих ЗУНР.

Надія КИР'ЯН
Фото Георгія ЛУК'ЯНЧУКА

3 літературою все гаразд. Читачів бракує

У Національному музеї літератури України відбулася презентація другого тому спогадів про час і про людей Михайла Слабошпицького "Тіні в дзеркалі" (перший том "Протирання дзеркала", видавництво "Ярославів Вал", 2017).

Розпочав захід письменник, сценарист, дипломат, громадський діяч Юрій Щербак.

— Коли я узяв до рук цей том, думав лише переглянути. Але книга втягнула мене, як містичне дзеркало, я прочитав усе.

Ми маємо двотомник, який можна було б назвати прощанням з епохою, прощанням із ХХ століттям. Іншої такої синтетичної праці про цей період нема. Це історія української літератури від Слабошпицького. Автор — неординарна особистість, він увібрив у себе досвід не тільки радянської літератури, а й діаспори: канадської, американської, російської тощо. Він об'єднав увесь масив української літератури, розірваний політичними умовами, і розглядає її як єдине ціле попри бар'єри, що були побудовані між різними напрямками літератури і тими, хто її творив.

Коли я читав книгу, мені ніби снівсь величезний замок Казки, де я ходив кімнатами, згадував людей, яких не хочеться навіть згадувати, хоч вони існували в нашій літературі, і про них пише Михайло Слабошпицький. Але потім наче піднявся на гору, на вільний простір, де легко дихати, бо автор згадав неймовірно світлих і прекрасних людей. Потім немов спускаєшся додолу і ходиш серед трав, думаючи про вічне. Це монументальна література, яка описує цілу епоху: з письменниками, літературними героями і читачами, з різними людьми, з праведниками і грішниками. Це написано дуже добре, з любов'ю до людини, до українського слова, української літератури.

Вражає неймовірна пластика описів, особливо людей, блискуча мова, різноманітність подачі матеріалу. Високий патетичний стиль раптом змінюється дотепним анекдотом, якоюсь історією, придбанням. Так поєднуються трагічні високі ноти про наших найкращих письменників з тими оповідками про "Еней", про те ніби пекло, в якому існували там, на нижніх поверхах літератури люди, яких автор називає друзями. Які то були прекрасні, чудові люди, хоч їх зневажали тодішні набурмосені літературні вельможі, які сиділи на верхніх поверхах влади і думали, що будуть там вічно.

Читаючи про тих людей, багатьох з яких я знав, дізнаюся нові деталі з їхнього життя. Згадує Володимира Маняка і його подвиг, коли він відновив стражденні голоси жертв Голодомору. Пізнаю феномен Віталія Коротича, поета без Батьківщини і киянина без Києва. Це трагічна постать. Але він сам обрав таку долю.

Яскраво постає образ трагедійно-прекрасної і хизацько-огидної дружини Сосюри Марії, "мури Сосюри". Це справді живий образ, описаний просто неймовірно. Цікавий і непростий образ самого поета. Михайло Слабошпицький порівнює серце Сосюри з перенаселеною комунальною квартирою. Дуже точний образ: його закоханість, любов до різних жінок, неймовірна постична сексуальна енергія.

Слабошпицький має добре серце, він прощає гріхи і тим вельможам, і тим, хто не хапав зірок з неба, тільки за те, що вони були українськими письменниками. Він описує неймовірно людські долі, карколомні сюжети, які згодилися б для майбутніх серіалів. Я думаю: чи знайдуться режисери, які прочитають книжки Михайла Федотовича? Адже наша кінематографія, телефільми неймовірно збіднені. А наш народ, історія, нація просяться вихлюпнутися на екрани телевізорів. Маємо величезні шанси, бо це непізнаний край.

Хоч я три роки був послом у Канаді, але дуже багато деталей про Канаду й канадських українців дізнався з цієї книжки. Про Павла Глушеницю, скромного чоловіка, що 1956 року почав свою особисту війну з більшовиками, написав спогади про те, що робилося в його житомирському селі, який там був жорстокий Голодомор. Його малолітню дочку, що залишилася в Україні, намагалися залучити до акції, щоб заманити його сюди і знищити. Він не піддався на провокації.

Був одним із тих, хто давав пожертви на конкурс імені Петра Яцика.

Вразив мене епізод каяття Миколи Руденка, що він повірив у більшовицьку облуду. Це велична постать, нами не вивчена. І розповідь про Григорія Костюка, людину світлої пам'яті, надзвичайно талановитого письменника.

Ці два томи — епічна історія української літератури на трагічному тлі ХХ століття від Михайла Слабошпицького. Він протер те забруднене і заюшене кров'ю дзеркало нашої історії, привів живими людей, які гідні того, щоб ми їх пам'ятали. Це не тіні, це живі люди, які творили українську культуру, м'яку силу України. Військова потуга, звісно також дуже потрібна, добре, що відбувається перебудова нашого війська, без цього ми програємо. Але м'яка сила нині — один із могутніх чинників у світі. Україна має величезний шанс, гріх ним не скористатися.

Індіанська мудрість говорить: знання — це минуле, мудрість — майбутнє. Михайло Слабошпицький поєднує і знання минулого, і мудрість майбутнього.

Дмитро Павличко нагадав і охарактеризував попередні 5 романів Михайла Слабошпицького, наголосив, що це речі, написані на рівні Андре Моруа. Хвилює і вражає об'єднавчий образ різноліктої України. Роман "Марія Башкирцева" — це Україна, це не свідомо своєї глибокої українськості: талановита, буйна, обдарована одразу численними творчими здібностями, мистецьким і літературним хистом. Вона підкорює Париж, Європу, але відірвана від національних джерел. Через те мучиться, гине, здатна бути світом, але не здатна бути Батьківщиною.

Роман "Венямін літератур-

ної сім'ї", в якому зображена доля наймолодшого з розстріляних 1934 року письменників Олексі Влизька, — це одурена соціалістичними візіями не лише комуністичних мрійників минулого, а й власними недалекоглядними пророками Україна, що кинулася будувати соціально й національно справедливе суспільство під фальшивим шовіністичним керівництвом Москви і збагнула, що для неї ленінці набагато страшніші за царських жандармів. Це Україна, засуджена на розстріл у тюрмах НКВД.

Роман "Поет із пекла" — це Україна, катована голодоморами, знищена придуманим наперед сталінським геноцидом. Цей образ України завдяки творчості Тодоса Осьмачки накладається на долю всього людства, постає як апокаліптична панорама Всесвіту. Михайло Слабошпицький показав, що з пекла, в якому жив Тодос Осьмачка, врятуватися неможливо. Адже найважливішими жертвами того пекла були ті, що вважали себе врятованими: поети з покоління Осьмачки Тичина, Рильський, Сосюра та молодші класики радянської літератури самоспалювалися по корою режимові пекла...

Образ Петра Яцика, змальований Слабошпицьким у романі "Українець, який відмовився бути бідним" — це Україна, яку нам збудувати ще не вдалося, але вона вже є не тільки в уяві, а й у практиці людей, що відмовилися плакати і славити бідність. Михайло Слабошпицький суворим образним словом документаліста передає філософію життя людини, яка стала в Канаді мільярдером, прибувши туди голим бідолахою з України.

Роман "Що записано у книгу життя. Михайло Коцюбинський та інші", у центрі якого великий український письменник Михайло Коцюбинський, з таким розмахом написаний, що являє собою Україну, яка вже чує клич до збройного повстання, дає революції 1905 року. Я несподівано опинився знову перед питанням: а що було і що є сьогодні головним двигуном української історії — прагнення національної чи соціальної справедливості?

Твір Слабошпицького має багато граней — це роман і водночас літературознавча монографія, де проаналізовано гроно найвидатніших українських письмен-

ників та політичних діячів початку ХХ століття, показано духовний потенціал патріотичних сил України, які ніколи не зникнуть з нашої національної пам'яті. Сама ідея цього твору геніальна — адже Михайло Коцюбинський не був революціонером, як Винниченко, не був суворим будителем оспалі хохляцької душі, як Єфремов, не був гумористом, улюбленцем народу, як Самійленко, не був фундатором українського часопису "Рада", як Чикаленко. Але він — будівничий незнищеного світу, майстер слова, біля якого ім хотілося бути, вони відчували в ньому і свою невмирущість. Михайло Слабошпицький вирішив, що за допомогою зображення однієї видатної особистості можна змалювати історичну епоху. Але задля цього потрібно пізнати, як цю людину сприймають її видатні сучасники, подвижники й мислителі тієї доби...

Це були інтелектуали, які вже збагнули, що національна справедливість старша за соціальну, що бездержавний народ приречений на вічне соціальне рабство.

Ще один роман Михайла Слабошпицького "Гамбіт надії" написаний уже після нашого найвидатнішого повстання. Майдан був перейнятий духом боротьби за державу: вільну демократичну Україну. Клич воїнів УПА "Слава Україні — Героям слава" об'єднав українськомовну та російськомовну частини нашого суспільства. Дух Майдану і дух твору Слабошпицького суголосні: нас об'єднує сьогодні любов до Батьківщини, до своєї землі. Ця любов прокинулася в серцях російськомовних громадян — українців, ніби надихнула якась вища сила. Ця сила творить сьогодні український народ — не поділений ні мовами, ні культивованими Москваю чварами. Наш народ перемагає москвофільського окупанта, він не хоче бути бідним, а прагне бути багатим, що означає бути вільним європейським народом.

Григорій Гусейнов наголосив, що книга, подібних презентованому виданню, — одиниці у світовій літературі. Це томи Костюка, в яких ціла епоха. У російській літературі це "Люди, годы, жизнь" Іллі Еренбурга. Такі твори спогадів викликають неперебутній інтерес у читача, вони ніколи не зникнуть.

Академік Микола Жулинський

також вважає, що "цінність цих "протирань" історичного минулого надзвичайно велика. Стиль книги дуже легкий, оповідний, наповнений цікавими стилістичними зворотами, багато діалогів, дрібничок, які створюють калейдоскопічну картину нашої літератури. Михайло Федотович цікавиться дуже широким колом проблем, які виходять за межі суто літературного процесу. Наприклад, розповідь про таємничого колекціонера з Кіровограда Олександра Ільїна. Його колекція дуже цінна, а сам колекціонер заслуговує на ґрунтовне дослідження. Цікаво описана доля двох братів Багаутдінових, надзвичайно талановитих і складних у своєму драматичному переживанні України.

Автор занотовував дуже багато деталей, подробиць, які викликають естетичну смакоту. Такі замальовки про Миколу Сому, Олександра Білаша, про багатьох інших.

Директор Інституту української мови Павло Гриценко наголосив, що у творах Слабошпицького ми маємо надзвичайно потужний погляд на цю епоху і на роль літератури у житті нашого суспільства. Україну в ХХ столітті як майбутнього суб'єкта великої геополітики зберегла українська література, письменницьке середовище, яке було нібито керуване і разом з тим далеко не керуване. Особистість могла піти проти течії, заявити свою позицію. Будучи обтяженими впродовж багатьох років несправедливим покаранням, письменники не зрікалися своєї позиції.

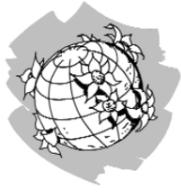
У творенні України роль нашої літератури і культури величезна і сьогодні вона не менша. І ця роль нині має лише зростати. Ми повинні залишатися на своїй позиції, робити свою справу, як робили герої книг Михайла Федотовича, яким було дуже непросто.

Українська мова в ХХ столітті вижила в надзвичайно складних умовах. Тоді існувала система заборони недопущення української мови в українськомовний обіг. Уявляєте парадоксальність ситуації? У цих умовах жили й творили наші письменники.

Валерій Гужва повідомив, що за алфавітним покажчиком у кішці книжки нарахував, що в ній згадуються 1460 персонажів. Якщо відкинути прізвища загальновідомі, такі як Арістотель, Боккаччо, Гете тощо, то Михайло Федотович представляє нам близько 1200 персоналії з нашого часу.

Борис Гуменюк зауважив, що Михайло Слабошпицький не лише блискучий письменник, він блискучий менеджер, подвижник, меценат. Його проекти: Конкурс з української мови Петра Яцика, видавництво "Ярославів Вал". Неможливо уявити український культурний простір без цих речей. Михайло Федотович ще й професійний читач. В українській літературі, в кожному поколінні є світового рівня письменники. А яка прекрасна наша поезія! З українською літературою все гаразд. А от читачів бракує. Наклад книжки 1000 примірників для 40-мільйонного народу — це мізерія. Так бути не повинно.

Письменники Богдан Горинь, Світлана Йовенко, редактор Сергій Козак, друг і найперший читач Микола Бердик та всі присутні привітали Михайла Слабошпицького з блискучою, талановитою книгою, побажали написати і видати наступний том. Актриса Галина Степанова талановито прочитала гумористичний уривок із книжки.

Дні української культури в Щецині

Ярослава РІЗНИКОВА,
Одеса-Щецин

Нещодавно столиця Західнопоморського воєводства Республіки Польща, що за 16 км від кордону з Німеччиною, стала центром однієї з найбільших фольклорних подій регіону — XXI-х Днів української культури в Щецині. Цей великого формату захід щороку відвідують тисячі глядачів.

Ось і цього року упродовж кількох днів на майдані замку Поморських князів — одному з найпрестижніших культурних майданчиків міста — виступили близько ста виконавців з України і Польщі, відбулись загалом понад 30 концертів у виконанні понад 25 колективів.

У церемонії відкриття брали участь керівники міста та регіону, представник Посольства України в Республіці Польща Василь Зварич, Почесний Консул України в Щецині Генрик Колодій. Особливими гостями Днів української культури в Щецині стала очолювана заступником голови Одеської обласної ради Юрієм Димчого делегація з Одещини у складі представників органів державної влади та місцевого самоврядування, працівників культури, артистів, викладачів і студентів

пресивний виступ легендарного “фольк-ска-панк” гурту “Гайдамаки” з Києва, які грали в своєму оригінальному стилі “Karpaten SKA”, випрацьованому роками мандрівок гастролями трасами Європи. Це гармонійне поєднання української автентики та різноманітних goots-впливів — від яскравого ямайського SKA до циганської мелодики — не залишило присутніх байдужими.

Гурт “БрамаДо” з Чернігова представив один із напрямів сучасної фолк-музики — стімпанк-фолк, для якого характерним є пошук нового звучання старовинних, архаїчних інструментів за рахунок застосування технологічних прийомів звукоздобування.

У рамках мистецької акції “Weekend Одеси в Щецині”, підтриманої Одеською обласною державною адміністрацією, в оперній залі Замку відбувся феєричний виступ академічного музично-танцювального колективу “Чайка” Одеської філармонії. Програму ансамблю художній керівник і головний балетмейстер — заслужений діяч мистецтв України Юрій Саакянц сформував так, щоб якнайповніше розкрити глядачу національний колорит багатющої української культури. Віртуозна оркестрова група, в яку входять струнні, духові, шипкові, а також національні інструменти, супроводжувала всі композиції ансамблю.

Її керівник — талановитий музикант, диригент і скрипаль, заслужений артист України Дмитро Пругула, водночас є і аранжувальником, і композитором.

Організаторами Днів української культури в Щецині традиційно виступили Щецинське відділення Об’єднання українців у Польщі, Ляльковий театр “Plesciuga” та вже згаданий Замок Поморських князів у Щецині. Проект реалізувався за фінансової підтримки міста Щецин та коштів Маршалківського уряду Західнопоморського воєводства.

Підсумовуючи цьогогорічний фестиваль, голова Щецинського відділення Об’єднання українців у Польщі Іван Сирник вказав: “Культурні заходи завжди допо-

єжи-Яну Пахльовському, який мешкає у Щецині. Галина та Леся, досконало поєднуючи музику, слово й вокальний спів, шляхетно виконуючи і зворушливо-ніжні ліричні й романтичні, і сповнені драматизму й трагізму пісні, викликали справжній захват публіки — люди стоячи, зі сльозами на очах, вітали співачок.

Всі наступні дні учасників та гостей заходу були розписані похвилинно. На майдані Щецинського замку Поморських князів шумів ярмарок виробів декоративно-прикладного мистецтва, гості могли скуштувати страви української кухні, взяти участь у різноманітних майстер-класах народних ремесел та традиційних промислів, зокрема різби по дереву, ткацтва, вишивки, писанкарства, гончарства, лозоплетін-

Одеського художнього училища ім. Грекова.

Перший день фестивалю ознаменувався проведенням з’їзду бандуристів та концертом 22 виконавців з Польщі та України. Їхні виступи звучали на честь Пантелеймона Бондарчука (Петра Лахтюка) — людини, яка відіграла величезну роль у заснуванні та популяризації кобзарського мистецтва в повоєнній Польщі. Повернувшись з воркутської торгви, яку відбував з 1944 до 1955 року, він заснував українську чоловічу хорову капелу, а згодом українську капелу бандуристів.

День завершив неперевершений виступ сестер Тельнюк. Звучали твори на вірші Тараса Шевченка, Ліни Костенко, Сергія Жадана, Оксани Забужко та Василя Стуса з програм “Стусове коло”, “Наш Шевченко”, “Дорога зі скла”. Особливою ніжністю вирізнявся переспіваний сестрами “щецинський” вірш Ліни Костенко, присвячений її першому чоловікові — знаному у Польщі письменнику й публіцисту

ня тощо. Молоді художники — студенти Одеського художнього училища ім. Грекова під керівництвом директорки Ольги Косьміної працювали на пленері, намагаючись відчутти й відтворити дух міста.

У музеї Замку демонструвалася виставка сучасної скульптури майстрів з Одещини, яку презентував заслужений художник України Олександр Коваль, у холі можна було переглянути чудові фотороботи керівника асоціації одеських фотографів заслуженого діяча мистецтв України Сергія Гуменюка.

На великій та малій сценах мелосом традиційної та сучасної української пісні захоплювали батяри з Мукачева, Віктор Пашник з Києва, “Klezmer Chidesch” з Берліна та багато інших талановитих виконавців.

Особливу увагу привернув яскравий та екс-

магали зберігати самобутність українців, котрі були примусово депортовані в 1947 році на північно-західні терени Польщі. І за останні 20 років це перетворилось з невеличкої локальної фестивальної події на одну з найбільших подій життя українців Щецина. Цього року ми зачинаємо роботу на нове десятиліття і далі демонструватимемо надбання української культури, адже це так потрібно саме зараз, коли Україна перебуває в стані війни”.

допоможемо Україні” діаспора збирає допомогу для Донецька й Луганська, підтримує членів сімей загиблих в АТО, співпрацює з волонтерами, двох з яких — Вікторію Мірошніченко і Наталю Рязанову — цьогогоріч приймали у Щецині.

“Це справжній успіх, — таку оцінку дала директорка Щецинського замку Поморських князів Барбара Ігельська, яка доклала немало зусиль до реалізації цього заходу. — Українській державі важливо інвестувати в свою промоцію через культуру. Це безсумнівно дасть свої результати і в інших сферах, хоча це й не є таким очевидним відразу”.

До нашої розмови долучається й Генрик Колодій — один із організаторів створення Центру Української культури у Щецині, нині Почесний консул України в цьому воєводському місті. “Ми намагаємось бути амбасадорами України, хочемо позитивно показати Україну, її культуру, історію, підтримати імідж України. Зараз у нас з’явилися цікаві ідеї щодо співпраці з Одещиною — від проведення Днів Щецина в Одесі 2019 року до розвитку бізнесових справ”, — каже він.

Справді, цю тему обговорювали під час перемовин заступника голови Одеської обласної ради Юрія Димчогла з маршалком воєводства Ольгердом Геблевичем та головою Ради Західнопоморського воєводства Терезою Каліною.

Більше того, у рамках проведення “Weekend Одеси в Щецині” було підписано Протокол про наміри щодо налагодження партнерських відносин між Одеською областю та Західнопоморським воєводством, які не є сусідніми, але є схожими. Ці промислові регіони, що мають вихід до моря та порти, можуть об’єднати зусилля в багатьох напрямках: від вигідних культурницьких проєктів, співпраці з науководослідницької роботи між вищими школами до розвитку транспортних коридорів та технічної співпраці.

Керівник Департаменту культури і національного спадку маршалкового Пшемислав Врага, підсумовуючи “Weekend Одеси в Щецині”, зазначив, що саме таку Україну необхідно показувати полякам — націлену на розвиток в культурі та економіці, з потужною, яскравою, сучасною культурою, талановитими людьми, бо таким чином розбивається міф про відсталу і периферійну Україну.

Люда БУБЛИК,
перекладач з польської

Причинки до перекладу з польської

Багато наукових праць написано в галузі перекладознавства. Здавалось би, що тут такого — слово іноземною мовою перекласти рідним, а якщо не знайдеться ідеального відповідника, подати споріднене, найближчий синонім, врешті, передати описово. Та коли сідаєш до верстату, раз-по-раз виникають питання, на які не знаходиш єдино правильної відповіді. Буває, що її взагалі не існує в мові. Але про проблеми адекватності перекладу поговоримо іншим разом. Зараз — про те, як незнання рідної мови впливає на ускладнення чи й унеможливлення перекладу або вивчення української мови іноземцями (читай: також іншомовними українцями).

Переклад географічних назв

Одним із каменів спотикання для перекладача є відтворення назв населених пунктів, водойм, гір і регіонів. Наскільки це складна проблема, можна судити з того факту, що при підготовці до підписання договору про малий прикордонний рух із Польщею, чи не найбільше суперечностей і дискусій викликало саме передавання назв населених пунктів, що знаходяться по обидва боки кордону на території, охопленій дією договору.

На лінію вогню виходять багатостраждальні *Rzeszów* і *Przemysł*. Попри те, що у довідниках повсюдно зазначено: *Ряшів, Перемишль, Холм, Сандомир, Грубешів, Краків...*, — чого тільки не зустрінеш на веб-сторінках фірм, що готують наших абітурієнтів до вступу до тамтешніх вищих шкіл, а навіть на дорожках в Україні на під'їздах до кордону з РП: *Жешув, Пшемисль (Пшемисль), Хелм...* І питання тут, мабуть, не в незнанні української мови (хоча це — насамперед!), а у повній відсутності патріотизму, хоч як би дивно таке звучало в цьому контексті. Адже Перемишль, Холм, Ряшів і Грубешів від початку свого існування були українськими містами. Історія склалася так, як склалася, і тепер вони перебувають на території Польщі. Поляки удомашнили їхні українські назви і вживають їх у питоменній польській традиції. Так само, як по-польськи на Львів кажуть *Львув*, на Київ — *Кіув*, на Городок — *Грудек*. Чи це означає, що перекладаючи текст польського автора, ці назви, ми повинні писати ось так: *Львув, Кіув, Грудек*? Адже оригінал було створено польською мовою. Звичайно, таке не спаде нам на думку. То чому ж ми не дотримуємося послідовності, пишучи *Жешув* і *Хелм* замість правильного *Ряшів* і *Холм*?

Нас не коробить, коли говоримо Париж, хоча носії мови називають свою столицю *Парі*; кажемо Пекін, хоча насправді це місто в оригіналі звучить ближче до *Пейджін*. Ті ж поляки говорять *Ліпск, Кольонія, Вільно (Ляйпциг, Кельн, Вільнюс)*, бо так ближче до їхньої традиції, а ми боїмося сказати *Ряшів, Холм* і *Грубешів*.

Доводилося дискутувати з польськими мовознавцями щодо передавання польською мовою українських географічних назв. Головною метою цих дискусій було — зрозуміти засади витворення того чи того варіанту нашої назви. Чулося багато цікавих, інколи смішних і просто дурних

пояснень, чому польською пишеться *Донецк, Днепр* і *Днепр*, в *Донбасе* і таке інше. Однак висновок, поданий польським мовознавцем Гжегожем Ягодзінським, став логічним, цілком обгрунтованим підсумком багатолітнього обміну думок із польськими науковцями. Г. Ягодзінський сказав: “Слово, переходячи з однієї мови в іншу, перестає жити за законами тієї мови, з якої воно прийшло, а починає функціонувати за правилами мови, яка його прийняла”. Ця засада видається найвагомим аргументом для того, щоб перестати хвилюватися, як наш переклад сприймуть носії мови, з якої ми перекладаємо, а почати турбуватися про те, щоб воно правильно й органічно звучало нашою рідною мовою. Але для цього треба любити свою мову.

Переклад імен та прізвищ

Поляки не бояться і не соромляться одну з найбільших вулиць своєї столиці назвати іменем Єжего Вашингтона (*Jerzy Washington*), сполонізувавши і його ім'я, і навіть прізвище; французького короля *Henri III Valois* іменувати *Генриком Валезієм (Henryk III Walezy)*; ополячити всіх Овідіїв з *Горациями (Owidiusz, Horgasz, Wergiliusz)*... Ми, натомість, починаємо вигадувати правила, за якими нібито імена та прізвища визначних постатей, які вже твердо запам'яталися в історії, слід перекладати так, як це вже вклалося роками, а ті, що не настільки відомі, — так, як вони звучать в оригіналі. Є питання: а хто визначатиме рівень їхньої відомості? Чи це не уклін на схід? Адже протягом періоду советського поневолення в Україні не перекладалось того, що вже існувало в російському перекладі. Це був закон! А російською, звичайно, починали перекладати класиків. Тому донині маємо Гюте замість Гете, Хемінгуей замість Гемінгвей, Фрейда замість Фройда, зрештою й Лейпциг замість Ляйпцига.

Повертаючись до відомих історичних постатей, ми цілком природно говоримо про Папу Римського Івана Павла II і Якова Собеського. Однак за жодних умов не маємо права сина останнього, що став польським королем, “обізвати” Іваном III Собеським — можемо тільки Ян! Чому? Відкриємо ту ж Вікіпедію на сторінці *Jan III Sobieski*. Ця ж стаття в англійській мовній версії називатиметься *John III Sobieski*, у французькій — *Jean III Sobieski*, в німецькій — *Johann III Sobieski*. Бо це нормально, це природньо. І тільки по-українськи король буде *Яном III Собеським*, подекуди навіть Собеським (www.istpravda.com.ua). Чому ми не перекладаємо нормально українською імен спільного давньослов'янського походження: чому пишемо *Анджей, Павел* і *Пйотр*? Чому не приймаємо до української мови географічних назв так, як би це було природніше чути і писати для нас?

Невживання родового відмінка при запереченні

Перше враження, що колись почало складатися, тепер, на жаль, переросло у тверде переконання: у школі НЕ ВЧАТЬ, що при запереченні обов'язково мусить вживатися родовий відмі-

нок. Наприклад, не маю чобіт (адже ми не скажемо: *не маю чоботи!*), не люблю борщу (неправильно говорити: *не люблю борщу!*), у мене немає сина, у мене немає дочки, у мене немає брата, у мене немає сестри... То чому ж повсюдно чуємо: “*я не люблю французькі пісні*”, “*ти не вміш вишивати квіти*”, “*він не хоче чути цю маячню*”, “*ми не планували купувати будинок*” і так до безконечності.

Вперше з самою наявністю цієї проблеми зіткнення відбулося на лекціях української мови для іноземних громадян Львівського національного університету ім. Івана Франка. У процесі навчання іноземців, для яких українська мова цілковито чужа, вони ніколи раніше, можливо, навіть не чули її, а тут прийшли і протягом року повинні вивчити так, щоб уже наступного академічного року слухати нею лекції в університеті, робити конспекти і складати іспити. Пояснюєш, закріплюєш і перевіряєш знання правила про вживання родового відмінка при запереченні. А наступного дня вони приходять до тебе з питанням: “А чому сусідка в гуртожитку сказала “*я не люблю арабську мову*” або “*я не сприймаю азійську кухню*”?” І що маєш відповісти на це?

“*Водій таксі Шкода Фабія, не врахувавши погодні умови, не встиг загальмувати авто*” [Espresso.tv]. У цьому реченні дві проблеми. Перша — невживання родового відмінка при запереченні. Друга — зі словом *авто*. Слово “авто” має кілька значень. Розглянемо основне — це слово означає те ж, що й *автомобіль*. Українська мова спокійно прийняла й узаконила відмінювання слова *пальто* (в пальті, без пальта, з пальтом), бо це органічно лягає на нашу вимову, розуміння і звучання. У розмовному стилі повсюдно чуємо: *ходжу по квартирі в бігудях, люблю грати на піаніні, на роботу їздиво метром*. І це нормально, тому що ці слова ввійшли в нашу мову, не маючи українського відповідника (можна сперечатися про *метро* — видається цілком відповідним рідний термін *підземка*, який використовують українці поза кордонами), одомашнилися і набули українських ознак. Тому й відмінюються за загальними правилами.

Настільки розповсюджене *авто* вже давно мало б зукраїнізуватися. І було б цілком органічним, якби воно у значенні *автомобіль* вживалося з наголосом на перший склад: *авто*. Бо ж в інших значеннях цього слова ми його наголошуємо саме так (*автопарк, автоперегони, автомастерня*)! То чому ж у цьому випадку наголос змінив своє місце? І тоді ми мали би: *у мене нема авто, приїдемо до вас авто, в авто у спеку важко дихати...*

Зрештою, наступне значення *авто* як частини складних слів, ми вже зачепили: *автовокзал, автогараж, автопробіг*, — тобто, ті складні слова, які пов'язані зі словом *авто* у значенні *автомобіль*. Ще два значення складової *авто* — перша частина складних слів, що відповідає слову *автоматичний, самохідний: автовага, автотварювання, автовагон, автоплуг*. І останнє — перша частина складних слів іншомовного походження, що відповідає словам *свій, власний* або основі *само: ав-*

тогравюра, автопортрет, автогіпноз. То звідки в українській мові взялися: *автоагресія, аутоімунний гепатит, аутоднорство, аутотрансплантація, аутотренінг, аутопсія, аутизм, аутогенний*? Адже в кожному з цих випадків ідеться про процес, стан і т. д., звернений на себе самого. При цьому науковці тут же пояснюють: “Слово “аутогенне” грецького походження: “аутос” — сам і “генос” — що народжує: сам себе породжує”. То як же Словник української мови в 11 томах, який наполягає, що мало б бути *авто* (1970, т. 1, С. 10).

Для української мови невластиве зяння, себто, збіг двох голосних. Тому аутизм, аутотренінг і т. п. — чуже для української мови не лише за походженням, але й за звучанням. Для того, щоб уникнути такого зяння, у деяких випадках другий голосний йотується: *діяспора, проєкт, президія* (але вже невідомо чому — *президіум*, а не *президіум*, як би мало бути). В інших випадках [у] нескладотворче (бо ж знаємо з першого класу — у слові стільки складів, скільки голосних) передається буквою *в*. Саме тому мало б бути: *автизм, автоген, ауто-тренінг...* У нинішніх словниках (попри те, що майже всі вони були складені на підставі зросійшеного правліпису 1933 року) збережено випадки, де [у] нескладотворче передається буквою *в: космонавт, плаври, плавні...* То ж логічно повинно бути *скавт*, а не *скаут; павза*, а не *пауза*. Але годі дошукуватися логіки.

Так само, як немає логіки у випадку з родиною слів від давньослов'янського кореня *імати* (брати). Ми маємо затвержені у словнику: *займатися, зайнятий, зайнятість, виймати, вийняти, приймати, переймати*. А куди поділося —й- у словах *заняття, вняток*? Це ж спільнокореневі слова!

До цієї ж категорії відсутності логіки відноситься спрощення у групі приголосних *-ст-*. Як пам'ятаємо зі школи, спрощення відбувається у наступних групах приголосних: *стн => сн, стл => сл, здн => зн, здл => зл*. Але не буває спрощення у групі приголосних *-с-*. То чому ж ми маємо *мистецтво, мистецький*, але *митець*?

Якщо вже зачепили “у”, то тут є про що поговорити. Останнім часом у мас-медія — справжній бум повсюдної заміни *в* на *у*. Причини не шукай! Наші медія, на жаль, люблять щось підхопити, не заглиблюючись у суть чи значення слова, і почати його відмінювати направо і наліво, вздовж і впоперек. Як-от колись вхопилися до слова *наразі* і почали його тицяти всюди, підмінюючи ним слово *зараз*, тоді як насправді слово *наразі* означає *поки що*. От і вийшло: *Наразі комісія займається вивченням причини аварії*. А чим же вона займатиметься потім, якщо й була створена спеціально для з'ясування цих причин?

Тепер же не лише журналісти, але й, на жаль, деякі мовознавці вирішили, що у всіх випадках *в* можна замінити на *у: уживати, упривати, усинювати, удочеряти*, — ще якось сприймаються. Але: *усихати, усипати, увічливий, убирати, устигати, увозити, угадати...* — це вже якою мовою? А цими словами-покручами рясні-

ють журналістські матеріали, ба навіть наукові статті.

Інші нюанси перекладу

По-якому ми говоримо? Тут ідеться про те, що в українській мові слід розрізняти питання до прислівників *як?* (високо, швидко, голосно, широко) і питання *по-якому?*: по-моєму, по-вашому, тому і по-українському, по-батьківському. До цього ж розділу можна віднести питання *Котра година?* (не яка?), *У котрій кімнаті ти живеш?* — *У десятий*; *У якій кімнаті ти живеш?* — *У великій і світлій*.

І ще про патріотизм

Українці часто (це проглядається в різних інтерв'ю, наукових статтях чи й просто дописах на Фейсбуці) при потребі висловитися про двосторонній взаємини, говорять “польсько-український”: співпраця, договір, кордон чи союз. Щоб усвідомити вагу проблеми, варто з прикірстю зазначити, що так пише на своїй сторінці в ФБ Надзвичайний і повноважний посол України в Республіці Польща, так навіть називається в українській версії Польсько-Українська господарська палата, Польсько-Український гадацький договір; Виклики польсько-українського діалогу (Патріярхат); radiosvoboda.org, zik.ua, vho-los.ua, dt.ua пишуть про *польсько-українські* відносини. Натомість, беремося стверджувати, що жоден поляк не сказав би *ukraiskopolnska wspiypraca* чи *relacje* чи *stowarzyszenie*. Йому б таке навіть не спало на думку. Поляки (і не лише) завжди на першому місці поставлять свою націю, свою державу.

Професор Олександра Сербенська якось у розмові згадала, що при третьому поділі Польщі (1795) хтось сказав, мовляв, “Польща ніколи не зникне з мапи світу, бо поляки мають її в серці”. Ми ж, українці, ще не витворена нація, ми шарпаємося з боку в бік у пошуках своєї ідентичності. І часто-густо замість утвердження своїх правил, норм, засад, насамперед мовних, хапаємося за чуже, намагаючись прийняти його за ідеал. Приклад? Будь ласка! З найпростіших. Спікер замість речника; дедлайн замість речення; юзер замість користувача і чікейк замість сирника! Загальноновживане сьогодні слово *чтиво*: кримінальне, вечірне, цікаве... Навіть ціла електронна бібліотека так називається: chtvno.org.ua. А звідки таке слово взялося? Адже в нашій мові є споріднені *птво, штво, литво*. Природньо, мало б бути *чтво*. Далі — ще гірше. Всеукраїнський фестиваль “Книжкова Буча”, номінація “Краща дитяча книга”; краща українська музика; краща цінова пропозиція; кращий фільм року; кращий державний службовець і кращий двірник Львова... Згідно з правилами, якщо є вищий, довший, грубший, ніжніший, кращий, то мусить бути порівняння — ніжніший: вищий за мене, довший від Дніпра, ніжніша за шовк, відповідно — кращий ніж хтось інший. Якщо ж ми вибираємо літера, то тоді тільки і виключно: найкраща книга, найнижча (а ніяк не найдешевша) ціна, найкраща музика... І найкращий переклад, чого сердечно бажаю всім колегам по цеху.

Петлюра вийшов на екран

У національний кінопрокат вийшов український історико-біографічний фільм “Таємний щоденник Симона Петлюри” режисера Олесь Янчука за сценарієм Михайла Шаєвича.

Сюжет стрічки охоплює період життя Симона Петлюри, головного отамана військ Української Народної Республіки, одного з лідерів Директорії УНР, коли той перебував в еміграції в Парижі, до дня, коли його вбив Самуїл Шварцбард. Історія розповідає не лише про план знищення Петлюри, а й про останні дні його життя. Також показаний короткий період УНР, коли Україна здобула незалежність, та не змогла її захистити від російського окупанта.

Михайло Шаєвич, Олександр Шевченко та Олесь Янчук упродовж шести років працювали над сценарієм фільму. Історичним консультантом виступив Володимир Сергійчук. Зйомки розпочалися наприкінці лютого 2017 року в Києві. У червні цього ж року окремі епізоди стрічки знімали у Львові, зокрема в одній із зал апеляційного господарського суду та палаці Потоцьких. У широкій прокат фільм вийшов 5 вересня. Напередодні всеукраїнської прем'єри творці картини зустрілися з представниками ЗМІ, розповіли про роботу над стрічкою.

Олесь Янчук, режисер-постановник, продюсер, одразу зазначив, що фільм покажуть практично в усіх областях України, зокрема й Донецькій (Маріуполі, Слов'янську та Бахмуті). Назагал це буде 155 кінотеатрів, з них 20 кінотеатрів у Києві, 6 у Харкові, 5 у Львові, 4 у Чернівцях.

“Від мами, вчителя історії, — розповів режисер Янчук, — я перейняв захоплення історією на генетичному рівні. Усі мої фільми присвячені історії України.

Десять років тому мій фільм “Владика Андрей” запросили для участі в українській програмі Каннського фестивалю. Я перед тим ніколи не був у Франції. Летів у Ніццу через Париж, друзі запропонували провести екскурсію містом. На вулиці Росін, де розташований ресторан “Шат'єбульйон”, ми стояли на місці вбивства Симона Петлюри. Я надзвичайно емоційно пережив цю подію у своїй уяві. А через півроку мене запросили до Парижа на ще один фестиваль із моїм фільмом “Голад 1933”. Я знову пішов на цю вулицю і відчув, що мене почала притягувати ця тема.

Почав цікавитися українською еміграцією. Потім виникла ідея зробити фільм про короткий період УНР і про очільника Симона Петлюру. Коли Петлюра

перебував в еміграції, то був не прем'єр-міністром в екзилі. Багато хто з українських вигнанців вірив, що вони ще повернуться в Україну, яка стане незалежною. Після знищення Петлюри всі зрозуміли, що ніхто і нікуди не повернеться.

Звичайно, маємо багато причин поразки УНР. Антанта фактично не підтримала визвольної боротьби українців. Країна була знекровлена і вкрай втомлена від війни. З початком окупації України більшовицькою Росією відбувалася масова еміграція, багато людей виїхало в Європу, США, Канаду, Австралію. Єдиний фронт руйнували конфлікти між Винниченком і Петлюрою. Винниченко дотримувався соціалістичних і ліберальних поглядів. Він вважав, що нам не потрібна потужна армія. Згадаймо історію чотирирічної давнини, коли у нас теж практично не було армії, чим віроломно скористався північний сусід”.

Олесь Янчук, розповідаючи про деякі моменти роботи над фільмом, зауважив, що не любить, коли актори грають.

“Люблю, коли вони проживають свою роль. У нашій картині знімалося 20 народних артистів України, і всі вони проходили проби. І не тому, що я їм не довіряв. Просто хотів переконаватися, що це їхні ролі.

Стрічку вже запросили на один міжнародний фестиваль. Подали заявки на участь ще у кількох фестивалях.

Допомогу в зйомках фільму надало світове українство. Це наш четвертий спільний проект з Українським конгресовим комітетом Америки. Отож природно, що прем'єри заплановані і в Північній Америці. Також фільм демонструватиметься в Австралії, оскільки українська громадськість цієї країни теж фінансово підтримала створення цієї стрічки. Маємо пропозиції на показ в Австрії”.

Володимир Сергійчук, головний історичний консультант, професор, детальніше зупинився на характеристиках головного героя фільму і тих обставин, у яких він жив:

— Останні тридцять років Петлюра для мене — найбільший український державник ХХ століття. Саме тоді відкрили секретні архіви, і я побачив документи

про розформування Петлюрою військової частини за те, що вчинила єврейські погроми в Бердичеві, також відозви до війська, де він закликав не безчинствувати. Зрозумів, настільки це гуманістична людина, яка ставилася з повагою до всіх народів.

З іншого боку, це державник, який знав, що без власної національної армії не буде української держави. Він творив цю армію, допомагав творити державність сусідам. Коли 1917 року Тимчасовий уряд розпорядився розігнати фінський парламент, бо фіни вимагали самостійності, то Петлюра як голова Українського військового комітету заборонив українізованим частинам Північного фронту і кораблів Балтійського флоту штурмувати цей парламент. Завдяки його політичній волі фіни змогли продовжувати розбудову державності.

Симон Петлюра до кінця був зі своїм народом, зі своєю армією. Він не втік у важкі хвилини.

Сергій Фролов, актор, виконавець ролі Симона Петлюри:

— На знімальному майданчику зустрів народних артистів України Богдана Бенюка та Євгена Нищука, багато чого навчився в них, за що їм надзвичайно вдячний.

Передився, як образ Петлюри втілювали на екрані, починаючи з 1924 року. У всіх стрічках цей образ подавався як агресивний. Я ж прагнув зробити його по-іншому. Відштовхнувся від навчання Петлюри в семінарії, намагався подивитися на нього

як сім'янина, люблячого батька. Вклав у персонаж власні риси характеру.

Ірма Вітовська, актриса, виконавиця ролі Ольги Петлюри:

— Якщо в інших персонажів були визначені прототиби, то мені і Вікторії Янчук (Леся Петлюра) відводилася місія створити родину головного героя. Про мого персонажа відомо дуже мало. При створенні характеру Ольги для мене визначальною стала сцена, коли Муравій приходить у Київ. Згадала Майдан, тітошук, що стояли у дворах. У мене тоді теж була мала дитина. Як актриса, я намагалася відзеркалити свій страх, який пережила в той час. Власне, моя героїня має право на слабкість.

Ольга Петлюра на вісімнадцять років пережила свою доньку. Ці роки не показані у фільмі, але, напевне, це були найжахливіші роки її життя. Тому я вирішила зробити свою героїню більш чутливою в ті періоди, коли вона ще жила повноцінним життям.

— Дуже прикметно, — підсумував **Сергій Неретін, перший заступник Голови Держкіно України,** — що стрічка виходить до 90-річчя Кіностудії імені Олександра Довженка. Цей фільм — новий відлік у житті кіностудії, в якій довгий час не було великих проєктів. Зараз розробляється програма комплексної підтримки всіх державних кіностудій. Цей проєкт віщує відродження принаймні однієї державної кіностудії, яка була колискою всього українського кінематографа.

Головна місія історичних фільмів — повертати глядачів до наших історичних постатей. 2018 року вже вийшло кілька фільмів, присвячених таким особистостям. Сподіваюсь, що після виходу цього фільму в прокат більше людей цікавитимуться, ким був Симон Петлюра.

Олесь Янчук у своїх фільмах не вперше береться за висвітлення білих плям української історії. Це було дуже важливим для творців “Таємного...” і в цьому фільмі. Протягом багатьох десятиліть совєцька влада намагалася затарувати Симона Петлюру, постать якого стала символом кровожерного націоналізму. Автори об'їздили з фільмом 5 українських міст і переконалися: більшість людей, особливо молоді, дуже погано знають історію. Найважче змінити людську свідомість. Це вони і намагаються зараз виправити.

Наші фільми в Торонто

Триває найголовніший кінофорум Північної Америки — 43-й Міжнародний кінофестиваль у Торонто. Україна на цьому фестивалі представлена двома стрічками в офіційних програмах фестивалю та Українським стендом в його індустріальній секції.

Голова Держкіно Пилип Ілленко, який розповів: “Загалом у рамках індустріальної секції працює 19 національних стендів, а Україна представлена вже другий рік поспіль. Цього разу українська делегація суттєво збільшилася і вже розпочала роботу на одному з найбільш важливих професійних майданчиків у Північній Америці”.

Уже 7 вересня учасників кіноринку чекав **Breakfast at TIFF** — сніданок “Ukraine Is Your Destination”, організований Всеукраїнським благодійним фондом Ігоря Янковського спільно з Державним агентством України з питань кіно. Захід проводився з ме-

тою знайомства та налагодження співпраці з міжнародними продюсерами і провідними канадськими кіноорганізаціями. Під час заходу відбулася також презентація можливостей сучасної української кіноіндустрії.

У рамках роботи Українського стенду активно поширюється інформація про Олега Сенцова із закликом приєднатися до глобальної кампанії **#SaveOlegSentsov**. Зокрема, відбулася ДОС-конференція, присвячена темі Сенцова. Спікерами заходу стали режисер Сергій Лозниця, представниця міжнародної організації “Human Rights Watch” Таня Купер

Учасники кінофестивалю

та представниця літературного американського центру “PEN American Center” Поліна Ковальова.

Триватиме Міжнародний кі-

нофестиваль у Торонто до 16 вересня.

Сторінку підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

Очищення людських душ

У Національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка відкрили 99-й театральний сезон. З цієї нагоди відбулася зустріч керівництва та акторів з представниками ЗМІ щодо роботи театру в новому сезоні.

Про те, на які сюрпризи очікувати, розповіли генеральний директор-художній керівник театру Михайло Захаревич і головний режисер Дмитро Богомазов.

Наступна прем'єра відбудеться на Камерній сцені театру. Олег Ільїн ставитиме виставу “Деміург” за творами Бруно Шульца. На великій сцені художник і режисер Сергій Маслобойщиков готуватиме до постановки “Лісову пісню” Лесі Українки. Інша вистава, яка готується, “Едіт Піаф-2” за п'єсою Юрія Рибчинського у постановці Дмитра Чиріпка. Актриса театру Вікторія Васалатій нещодавно брала участь у престижному конкурсі, де отримала право виконувати пісні Едіт. Ці пісні звучатимуть у виставі. Відомий актор і режисер Анатолій Хостікоєв робитиме виставу “Невигадана історія”, в основі якої його особисті зустрічі та твори Григорія Тютюнника. Дмитра Богомазова зацкавила п'єса Вільяма Шекспіра “Коріолан”. Постановку здійснять за перекладом Дмитра Павличка. Олександр режисер Іван Уривський ставитиме “Лимерівну” Панаса Мирного. Петро Ільчен-

ко працює над сентиментальною історією про людей старшого віку “Сторонні серед нас”.

Театр активно готується до сторіччя, яке відзначатиме в наступному театральному сезоні. Заплановано видання каталогу, в якому представлять роботи франківців за останні п'ять років, а також три нові книжки, присвячені театру. Тривають перемовини щодо запрошення до співпраці з театром відомих режисерів з Литви та Угорщини. Готують поїздки з виставами до Маріуполя.

Також представили нову виставу — “Очищення” у перекладі з англійської Тетяни Некряч. Однойменний твір знайомить українських глядачів з маловідомим напрямом сучасної фінської літератури. Його авторка Софі Оксанен — фінська письменниця, яка народилася і виросла у фінсько-естонській родині в Центральній Фінляндії (батько — фін, мати — естонка, яка у 70-х емігрувала до Фінляндії). Розповіді батьків та літні канікули, які майбутня письменниця проводила в Естонії, у бабусі, стали приводом для написання низки творів, які присвячені непростій історії Естонії. Спо-

чатку Софі створила п'єсу “Очищення”, а пізніше виникло бажання подальшої роботи, що призвело до появи роману з такою ж назвою, який став бестселером і приніс авторці справжню славу та безліч престижних літературних нагород. Тема поневолення, наруги над рідною землею, перетворення людини на манкурта без роду і генетичної пам'яті стала наскрізною для багатьох творів літератури.

Над виставою працювала постановочна група на чолі з канадським режисером українського походження Григорієм Гладієм, знагим своїми акторськими роботами у 90-х на сценах театрів Києва, зокрема Молодіжного, нині Молодого, театру Івана Франка й українського кінематографа.

У новій виставі задіяні народні артисти України Поліна Лазова, Олена Хохлаткіна, Василь Мазур, Анатолій Гнатюк, Остап Ступка; заслужені артисти Ксенія Баша-Довженко, Олександр Логінов та інші. Художник-сценограф — Володимир Ковальчук.

“Постановка Григорія Гладія близька мені тим, що події з життя цієї естонської родини, що від-

Фото: надане театром

бувалися після Другої світової війни, визвольна боротьба “лісових братів”, перегукується з нашою історією, нашою визвольною боротьбою.

Для мене важливою темою під час роботи над виставою була проблема вибору — чи ти з добром, чи зі злом. Ми перебуваємо в процесі визвольної боротьби, наші хлопці, які воюють на сході, свій вибір уже зробили. Ми за гідну державу, за свою мову, свою культуру, свій народ! І тому для мене ця робота дуже важлива”, — зізнався Анатолій Гнатюк.

— Звичайно, ми адвокати своєї роботи, адвокати своєї вистави. Дуже хочемо, щоб усе, що там є, зачепило душу кожної людини. Аби кожна людина замис-

лилася, як вона живе, як всі ми живемо. Тому що є доля людини, доля країни, доля нації. Ми вклали свої душі в цю виставку. А який вийшов результат, покаже час, — зазначила Поліна Лазова.

— Хочу подякувати Григорію Гладієві за зарубіжний досвід. Він для нас дуже цінний.

Вдячний художнику Володимиру Ковальчуку, який має величезний європейський досвід, асистенту режисера Давиду Петросяну, який прийшов до нас зовсім недавно, але вже поставив дві вистави на камерній сцені, — зазначив Михайло Захаревич.

Побажаємо успіху виставі, нехай вона знайде глядача і надовго увійде до репертуару театру франківців.

Олександра Діденко

Анна Чурюкіна 2009 року закінчила Київський національний університет культури і мистецтв. З 2012 року — член Спільноти молодих художників України. Її полотна експонували в Києві та Запоріжжі, художниця брала участь у різноманітних конкурсах в Німеччині, Швеції, Туреччині, Латвії, Болгарії, Росії і, звичайно ж, Україні. Працює в стилі імпресіонізм і постімпресіонізм.

На її полотнах і сонячний Крим, і славна Хортиця, і вишукана Прага. Також у доробку мисткині є галерея портретів.

Не оминула А. Чурюкіна у своїй творчості й екологічної проблеми. Її картина “ГМО” посіла І місце на Міжнародному конкурсі живопису в Берліні під час фестивалю “Дні слов'янського мистецтва”.

Неповторні краєвиди Іспанії, Італії, України можна побачити на виставі “Палітра почуттів”. Картина “Магнолія” написана після відвідання Київського ботанічного саду ім. Фоміна під враженням від цвітіння цієї чарівної рослини. Парки Алікante та Валенсії (Іспанія) зачарували екзотичною природою цього краю. Цим паркам художниця присвятила низку своїх картин. Досить довго працювала над роботою “Підводний світ”, адже намагалася максимально правдиво передати ці загадкові й незвичайні глибини. Одне з чільних місць на виставі належить картині “Венеція”.

На відкриття виставки запросили багатьох відомих виконавців: народного артиста України Анатолія Василенка, солістку Харківського національного академічного театру опери і балету ім. Миколи Лисенка Ольгу Бурлакову, лауреата всеукраїнських і міжнародних конкурсів Марію Шумар, артистку оперної студії Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського Іванну Бебешко, художника-графіка, поета, музиканта, виконавця бардівської пісні Жоржа Шанаєва, теле- і радіоведучу Ганну Набокову. Талановиті виконавці представили цікаву і різноманітну концертну програму.

***

Олександра Діденко народи-

Анна Чурюкіна

Творчі пошуки молодих мисткинь

У Музеї гетьманства Анна Чурюкіна представляє живопис “Яскрава мить”, а Олександра Діденко — левкас.

лася в Києві. Почала малювати ще з раннього дитинства. Коли дівчинці було 10 років, батьки віддали її до дитячої художньої школи. Потім було навчання на відділенні монументального розпису Київського художньо-промислового техніку (вчитель Олена Владимирова і Володимир Прохоров) та Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука за фахом сакральне мистецтво.

Після закінчення інституту мисткиня бере активну участь у колективних виставках та організовує персональні.

У творчому доробку Олександри Діденко і монументальні, і станкові роботи. Працюючи в різних техніках, найчастіше звертається до левкасу, акварельного та олійного живопису, монотипії, батика. В роботах художниці можна простежити потяг до стилю модерн, характерними рисами якого є естетизм, символізм, діалог культур, виразність форм і декоративність. Разом із тим для неї властива конструктивна композиційна побудова, її графічна основа, динамічний рух ліній,

модельовання форм за допомогою чітких площинних мазків. Авторка приділяє особливу увагу кожній деталі: серед улюблених мотивів маленькі комахи й екзотичні тварини, повсякденні реалії й фантастичні образи.

Символічність — одна з характерних рис художниці. Привертає увагу фактурність робіт у поєднанні з цікавою формою матеріалу (дошки), використання різних елементів: гаечки зі старих дверей, ключі, годинники, гудзики, шматочки тканини, мережива, шкіри, хутра, газет, мушлі, керамічні уламки тощо.

Серед створеного мисткинею — ікони до великого п'ятирусного іконостасу церкви “Різдва Богородиці” в селі Харківці Гадяцького району, що на Полтавщині. Вона брала участь у розписах Успенського собору Києво-Печерської лаври, собору в Китаївській пустині та православних храмів Одеси. Здійснила декоративно-монументальний розпис дитячої поліклініки № 1 Оболонського району столиці.

Олександра також викладає рисунок, живопис і композицію у дитячій школі мистецтв. Вона відчуває кожну дитину, намагається виявити творчі паростки, розвинути їх і дати художню освіту. Навчальний процес відбувається з урахуванням потреб, можливостей, характеру, темпераменту окремого учня. Для неї кожна дитина унікальна, адже це особистість, яка має своє бачення світу. І, мабуть, тому у її учнів такі цікаві, неповторні, несхожі на інші роботи, які відзначають на конкурсах і виставках.

Серед представлених на новій виставі робіт особливу увагу привертають картини “Брама безсмертя”, “Закувала зозуленька...”, “Птах”, “Дівчина сонця”, “Свято”, “Дорога до храму”, “Мрії дівочі”.

Магія українського печворку

У Центрі української культури та мистецтва відкрили виставку печворку Ольги Козицької “Геометрія кольорів”. Ця виставка — частина великого проекту, якому вже більше десяти років.

Захід став логічним продовженням циклу персональних виставок майстринь печворку, які вже не вперше відбуваються восени в Центрі української культури та мистецтва. Усі ці проекти — “дитини” Всеукраїнського фестивалю клаптикового шиття, започаткованого Світлою Долюшко понад 10 років тому.

Свою експозицію назвала “Геометрія кольорів”. У печворку існує багато стилів. Є класичний геометричний печворк, а є арт-печворк. Є різні техніки — аплікація, плетіння...

“Я надаю перевагу класичному печворку. Роботи переважно створені з геометричних фігур, а моя улюблена фігура — шестикутник.

Геометрія кольорів — коли до геометрії додаються ще й кольори. Можна з одного й того ж блоку отримати абсолютно різні конфігурації, буде зовсім інша картинка. Може з'явитися глибина, об'єм. Десь виходять об'ємні фігури, десь цікаві калейдоскопи. Коли береш фігури з однаковими фрагментами, то виходять нові візерунки”, — поділилася думками мисткиня.

За мотивами української народнопоетичної творчості Ольга Козицька створила свої роботи “Хутір”, “Різдвяні кольори”; розмаїття кольорів вражає в полотнах “Магія любові”, “Вогняні квіти”, “Люсі Бостон”, “Космос”; чарівна краса природи передана у виробках “Вересень”, “Квіткова палітра”, “Мисливське”.

На виставі також представлені роботи учениць Ольги Козицької Галини Корольової і Наталії Котюк.

Сторінку підготував Едуард ОВЧАРЕНКО